

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Šejvlová Tereza

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Sexuální výchova na 2.stupni základních škol

Bakalářská práce

2024

Tereza Šejvlová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza Šejvlová**
Osobní číslo: **Z21059**
Studijní program: **B0913P360004 Všeobecné ošetřovatelství**
Téma práce: **Sexuální výchova na 2. stupni základní školy**
Téma práce anglicky: **Sex education at the second level of primary schools**
Zadávající katedra: **Katedra ošetřovatelství**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace průzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- KALÁČKOVÁ, Tereza. Sexuální výchova (1. část). Online. In: Průvodce vzděláváním. 2019. Dostupné z: <https://pruvodce-vzdelavanim.cz/sexualni-vychova-cast-1/>.
- KAŇÁK, Jan. Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy. 1. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-802-6402-909.
- KOLIBA, Peter; WEISS, Petr; NĚMEC, Martin a DIBONOVÁ, Markéta. Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetřovatelství. Online. 1. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2039-0. Dostupné také z: <https://www.bookport.cz/kniha/sexualni-vychova-6048/>.
- PLANED PARENTHOOD FEDERATION OF AMERICA INC. What is Sex Education? Online. Planed Parenthood. ©2024. Dostupné z: <https://www.plannedparenthood.org/learn/for-educators/what-sex-education>.
- ŠRÁMKOVÁ, Taťána. Sexuologie pro zdravotníky. Online. 1. Praha: Galén, 2015. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/sexuologie-pro-zdravotniky-3586/>.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Petra Růžičková**
Katedra ošetřovatelství

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2024**

doc. RNDr. ThLic. Karel Sládek, Ph.D., MBA v.r.
děkan

L.S.

Mgr. et Mgr. Michal Kopecký v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 7. března 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji:

Práci s názvem „Sexuální výchova na 2.stupni základních škol“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 17. 4. 2024

Tereza Šejvlová v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Nejprve bych ráda poděkovala své vedoucí práce, Mgr. Petře Růžičkové, za její čas a cenné rady. Děkuji také všem respondentům, kteří se zúčastnili mého výzkumu, bez jejichž času a ochoty sdílet své názory by tato práce nemohla vzniknout. Nesmím zapomenout poděkovat své rodině a příteli za jejich neustálou podporu, trpělivost a pochopení během psaní této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá sexuální výchovou na druhém stupni základních škol. Součástí práce je teoretická a praktická část. Teoretická část popisuje sexualitu a sexuální výchovu jako takovou, dále vzdělávací programy v České republice a poslední část je věnována kapitole historie sexuální výchovy u nás. Praktická část byla zpracována formou kvantitativního výzkumu, jehož cílem bylo pomocí dotazníků zjistit, zdali jsou žáci druhého stupně dostatečně informováni o sexuální výchově ve škole a zdali je pro ně sexuální výchova, v rámci výuky, přínosná. Dotazník byl vyplněn žáky dvou základních škol, jejichž odpovědi byly následně porovnány. Výsledky průzkumu ukázaly rozdíly ve spokojenosti žáků mezi jednotlivými školami a nedostatečnou informovanost v základních pojmech týkajících se sexuálního zdraví.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sexuální výchova, sexualita, sexuální zdraví, základní škola

TITLE

Sex education at the second level of primary schools.

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with sex education at the second level of primary schools. The thesis consists of theoretical and practical parts. The theoretical part describes sexuality and sexual education as such. Furthermore, the theoretical part contains educational programs in the Czech Republic and a chapter on the history of sex education in our country. The practical part was processed in the form of quantitative research, the aim of which was to find out with the help of questionnaires whether the students of the second grade are sufficiently informed about sex education at school and whether sex education is beneficial for them as part of the teaching. The questionnaire was filled out by students from two elementary schools, whose responses I subsequently compared. The results of the survey showed differences in student satisfaction between individual schools and a lack of information in basic areas related to sexual health.

KEYWORDS

Sex education, sexuality, sexual health, elementary school

OBSAH

Úvod.....	11
1 Cíle a metody práce	12
1.1 Cíl práce.....	12
1.2 Metody k dosažení cíle	12
Teoretická část	13
2 Lidská sexualita, pojmy	13
3 Sexuální výchova.....	16
3.1 Význam sexuální výchovy ve školách.....	17
3.2 Vliv rodiny na sexuální výchovu.....	17
3.3 Cíle sexuální výchovy.....	18
3.4 Roviny výchovy k reprodukčnímu zdraví	18
3.5 Základní modely sexuální výchovy	19
3.6 Obsah sexuální výchovy	20
4 Vzdělávací programy v České republice	23
4.1 Rámcový vzdělávací program	23
4.2 Školní vzdělávací program	24
5 Historie sexuální výchovy v České republice.....	25
Průzkumná část	28
6 Metodika průzkumné části.....	28
6.1 Průzkumné otázky.....	28
6.2 Charakteristika průzkumného vzorku.....	29
6.3 Sběr dat	29
6.4 Analýza výsledků.....	29
7 Prezentace výsledků.....	30
8 Diskuse.....	54
9 Závěr	59

9.1	Doporučení pro praxi	60
10	Použitá literatura	61
10.1	Knižní zdroje.....	61
10.2	Internetové zdroje	61
11	Přílohy.....	66

SEZNAM OBRÁZKU A TABULEK

Obrázek 1: Graf setkání žáků se sexuální výchovou ve škole	31
Obrázek 2: Graf vnímání nepříjemnosti při diskusi o sexuální výchově ve škole.....	34
Obrázek 3: Graf vnímání sexuální výchovy	35
Obrázek 4: Graf rozdělení sexuální výchovy na skupiny podle pohlaví	36
Obrázek 5: Graf pohodlí při diskusi o sexuální výchově s opačným pohlavím	37
Obrázek 6: Graf komunikace s rodiči o sexualitě.....	38
Obrázek 7: Graf uvítání odborníků ve výuce sexuální výchovy	39
Obrázek 8: Graf percepce sexuální výchovy jako zásahu do soukromí	40
Obrázek 9: Graf kvality sexuální výchovy ve školách	41
Obrázek 10: Graf výskytu sexuálního zneužívání v okolí respondentů	43
Obrázek 11: Graf informovanosti o nejspolehlivější antikoncepční metodě.....	45
Obrázek 12: Graf informovanosti o nevléčitelném onemocnění	46
Obrázek 13: Graf věkové hranice legálního pohlavního styku.....	48
Obrázek 14: Graf odpovědí pro pojem menstruace	49
Obrázek 15: Graf odpovědí pro otázku místa vzniku spermií	50
Obrázek 16: Graf odpovědí pro pojem poluce.....	51
Obrázek 17: Graf odpovědí pro pojem interrupce	52
Obrázek 18: Graf odpovědí na otázku o účelu hormonální antikoncepce	53
Tabulka 1: Věk respondentů ze ZŠ 1	30
Tabulka 2: Věk respondentů ze ZŠ 2.....	30
Tabulka 3: Předměty, ve kterých se žáci setkali se sexuální výchovou	32
Tabulka 4: Zdroj informací.....	33
Tabulka 5: Formy sexuálního zneužívání.....	44
Tabulka 6: Přenos HIV	47

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
ZŠ	Základní škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
Tzv.	Tak zvaně
HIV	Virus lidské imunodeficience
NZIP	Národní zdravotnický informační portál
RVP	Rámcová vzdělávací program
ŠVP	Školní vzdělávací program

ÚVOD

Adolescence představuje období rapidního fyzického a psychického růstu a rozvoje. V této etapě života mají mladí lidé často nedostatečné znalosti v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví a často jim chybí informace o přirozených procesech puberty, sexuálního zdraví, těhotenství a reprodukce. Je proto důležité začít se sexuální výchovou již v dětství a pokračovat v ní během adolescence a dospělosti, neboť se jedná o celoživotní proces vzdělávání. (Kumar et al., 2017)

Sexuální výchova má podle mezinárodního konsensu pozitivní dopad na sexuální zdraví mládeže. Závěry z náhodně kontrolovaných studií ukazují, že programy sexuální výchovy měly příznivý dopad na chování spojené se sexuálním zdravím, jako je snížení rizikového chování, pozdější zahájení sexuálního života, zvýšené užívání antikoncepce a nižší počet sexuálních partnerů. Výzkum naznačuje, že kromě změn v chování může školní výuka sexuální výchovy také pozitivně ovlivnit znalosti a postoje k otázkám zdraví, jako je například povědomí studentů o důležitosti antikoncepce nebo o pohlavně přenosných chorobách. Programy zapojující žáky do aktivního rozvíjení dovedností a s účastí zdravotníků a rodičů měly větší úspěch při změně chování než ty pouze zaměřené na sdílení informací ve školním prostředí (European Commission, 2020).

Sex a lidská sexualita jsou pevně propojeny s fenoménem tabu. Když se diskutuje o sexu a sexualitě, často to vyvolává směs emocí, jako je stud, ostych, úzkost, ale také vzrušení. Tyto pocity a obecný přístup k tématu sexuality naznačují blízký vztah mezi sexem, lidskou sexualitou a fenoménem tabu (Kniha, 2015, s. 14).

Dle Koliby (2019, s. 21) je sexuální výchova předmětem výuky, který se vyučuje především na základních školách. Cílem této výuky je seznámit adolescenty s důležitými informacemi o lidské sexualitě a připravit je na sexuální aktivitu s odpovědným přístupem. Základním obsahem sexuální výchovy je diskuse o prevenci rizik spojených se sexuálním životem, emocionální připraveností pro intimitu, představení metod prevence před nechtěným otěhotněním a přenosem pohlavních chorob. Dále také povědomí o zdravotních rizicích spojených s pohlavními chorobami, seznámení s jejich dopady, způsoby přenosu a možnostmi léčby. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vydává Doporučení k realizaci sexuální výchovy v základních školách. Materiál je určen vedením škol, metodikům prevence, výchovným poradcům a všem dalším, kteří se podílejí na ucelené koncepci školy, především pak učitelům, kteří sexuální výchovu vyučují (MŠMT, 2010).

1 CÍLE A METODY PRÁCE

1.1 Cíl práce

Teoretický cíl práce

- Popsat problematiku sexuality a sexuální výchovy jako takové.

Praktický cíl práce

- Hlavní cíl:
 - Zjistit, jaké jsou rozdíly v informovanosti žáků dvou základních škol v oblasti sexuální výchovy.
- Dílčí cíle:
 - Zjistit, kde žáci základní školy (ZŠ) nejčastěji získávají informace týkající se sexuality.
 - Zjistit, zda je sexuální výchova na základní škole pro žáky přínosem a jak ji hodnotí.
 - Zjistit, jak jsou žáci informováni v oblasti sexuální výchovy.

1.2 Metody k dosažení cíle

V první části, teoretické, se zabývám obecnou problematikou sexuální výchovy, lidské sexuality obecně, vzdělávacích programů a historií sexuální výchovy.

Pro praktickou část výzkumu byla zvolena kvantitativní metoda s využitím nestandardizovaného dotazníkového šetření. Dotazníky v 8. a 9. třídách vyplňovali pouze žáci, kteří měli podepsaný informovaný souhlas od rodičů. Hlavním cílem bylo porovnat úroveň informovanosti žáků o sexuální výchově ve dvou Pardubických školách. Kromě toho bylo zkoumáno, kde žáci hledají informace o sexu, jak hodnotí přínosnost sexuální výchovy poskytované ve školách a jejich informovanost.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se zabývám především sexuální výchovou, jejími riziky a prevencí. Nadále lidskou sexualitou jako takovou a vzdělávacími programy. Poslední kapitolou je historie sexuální výchovy.

2 LIDSKÁ SEXUALITA, POJMY

Sexualita byla popsána, jako biologický aspekt lidské existence, primárně sloužící k reprodukci. Zároveň je vnímána jako pramenem fyzického potěšení. Stejně jako u ostatních savců, můžeme na člověka v této perspektivě pohlížet jako na bytost, která podléhá přírodní selekci. Je však důležité zdůraznit, že lidská sexualita má svá specifika (Kniha, 2014, s. 19).

Vývoj lidské sexuality začíná již v prenatálním období. Probíhá utváření odlišností mezi muži a ženami, známých jako sexuální dimorfismus, které později zahrnují tělesné, psychické a sociální rozdíly, jež ovlivňují sexuální chování obou pohlaví. Největší vliv na tento proces má genetická predispozice, přestože není determinující. Vývoj sexuálního chování je rovněž determinován okolím, výchovou a procesem učení (Kaláčková, 2019).

Sexuální prožívání mladých lidí má výrazný a komplikovaný dopad. Zatímco některé vlivy přimějí dospívající k naplňování svých sexuálních potřeb, což pro ně představuje atraktivní a vzrušující záležitost, ostatní faktory nejsou tak jednoznačné. Některé z nich brzdí (například rodinné vazby, náboženské přesvědčení), zatímco jiné podněcují, jako například média a širší sociokulturní prostředí (Hajdinová, 2014, s. 37).

Dle Dibonové (2019) je sexualita velmi široký pojem, jehož součástí jsou důležitým aspektem lidského bytí. Zabývá se rozdíly mezi mužem a ženou, erotickými projevy, sexuálním chováním a s nimi spojené sociální role. V první řadě se sexualita týká sexu jako samotného (Koliba et al., 2019, s. 55)

Sex

Sex, z latinského *sexus* (= pohlaví), je označení pro lidské sexuální chování, které je charakterizováno pohlavním stykem. Pohlavní styk jde popsat jako fyzický kontakt mezi partnery, často je provázen sexuálními touhami (Kabrhelová, 2023, s. 10).

Na sex lze nahlížet ze tří hledisek, a to z biologického, sociálního a fyzického. Z biologického hlediska je sexuální aktivita, která zahrnuje pohlavní styk mezi mužem a ženou, primárním mechanismem pro uspokojení sexuálních instinktů a podporu reprodukčního procesu.

Sociálně je sexuální interakce klíčovým prvkem v mezilidských vztazích, sloužícím jako prostředek projevu lásky, náklonnosti a řešení partnerských konfliktů. Fyzicky přináší sexuální aktivita intenzivní pocitovou a sensorickou stimulaci, která provází milostný akt. Každý jedinec je od puberty ovlivňován sexuální touhou a potřebou uspokojení, což má vliv na jeho celoživotní prožívání (Kniha, 2014, s. 19).

Sexuální chování

Sexuální chování se rozprostírá na širokém spektru vlivů, které ovlivňují jednání v oblasti sexuality. Tyto vlivy vzájemně interagují a jejich vnímání v rámci sexuality lze pouze teoreticky rozdělit. Lidé vykazují sexuální chování, které je biologicky determinováno potřebou reprodukce, přičemž s tím souvisí rozdíly mezi ženským a mužským chováním (Kniha, 2014, s. 19).

V lidském chování se projevuje různorodé využití sexuálního chování. Tento jev může sloužit k prosazování genderových aspektů, posilování vlastní sebeúcty, budování intimních vztahů, dosahování potěšení a uvolňování napětí. Přestože má sexuální chování tyto různé účely, je neoddiskutovatelnou součástí života každého dospívajícího. Sexuální chování také výrazně formuje lidské chování, a v případě jeho nedostatku se projevuje různými způsoby. Proces vlastního sexuálního vývoje je komplexní a pevně spojen se základními lidskými potřebami být přijímán a akceptován, sdílet příjemné myšlenky a city s druhými a vnímat se jako přitažlivý. Tento proces nezahrnuje pouze fyzické aspekty, ale také získávání vědomostí o sexualitě, důvěře, postoji a hodnotě jednotlivce. Je důležité chápat sexualitu nejen v kontextu pohlavního styku, ale také v rámci socializace rolí spojených s pohlavím, fyzického vývoje, sociálních vztahů a budoucích sociálních aspirací (Drápek, 2014, s. 81).

Pohlaví

Pohlaví neboli gender, je soubor biologických vlastností, které rozlišují jedince na ženské a mužské pohlaví (World Health Organization, 2023).

Osoba je zařazena do skupiny mužů nebo žen podle biologického pohlaví, které se stanovuje na základě anatomických charakteristik při narození (přítomnost penisu nebo vagíny) a chromozomů. Tato data jsou zanesena do rodného listu bezprostředně po narození. (Kaňák, 2014, s. 38)

Sexuální role

Pojem pohlavní role, nebo též sexuální role, je projevem, který je viditelný z vnějšku člověka a je charakteristickým chováním muže nebo ženy (Weiss, 2012, s. 104).

Pohlavní identita

Pohlavní identita, nebo též sexuální identita, je opakem sexuální role. Jedná se o vnitřní pocit, který určuje, jestli se člověk cítí mužem, ženou nebo někým jiným (Weiss, 2012, s. 104).

Sexuální identita a romantická orientace se mohou lišit a mohou se měnit v průběhu času s osobním poznáním. Lidé často používají komplexní pojmy k popisu své identity, jako je heterosexuální aromantik nebo demisexuální bisexuálka (Pavlica, 2021).

Sexuální zdraví

Národní zdravotnický informační portál (2024) definoval sexuální zdraví jako *„stav tělesné, duševní a sociální pohody ve vztahu k sexualitě. Zakládá se na pozitivním a respektujícím přístupu k sexualitě a sexuálním vztahům, možnosti prožívat příjemné a bezpečné sexuální zkušenosti, a to bez nátlaku, násilí či diskriminace.“*

Péče o sexuální zdraví klade důraz na pozitivní přístup k sexualitě a dodržování respektu ve vztahu k sexuálním projevům a vztahům. Je podstatné, aby měl každý možnost objevovat bezpečný sex a pocity potěšení bez tlaku, diskriminace nebo násilí. Pro dosažení a udržení sexuálního zdraví je důležité dodržovat, ochraňovat a naplňovat sexuální práva všech jednotlivců (European Institute for Gender Equality, 2024).

3 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Sexuální výchova reprezentuje kvalitní vzdělávání a osvojování si rozmanitých témat spojených se sexualitou. Sonduje hodnoty a názory vztahující se k těmto tématům a asistuje jednotlivcům v získávání dovedností potřebných k orientaci v rámci vztahů se sebou samými, s partnery a v komunitě, a k péči o své vlastní sexuální zdraví. Sexuální výchova může probíhat v rámci školního prostředí, domova, komunitních lokalit nebo online (Planned parenthood, 2024).

Sexuální výchova je klíčová prevence sociální patologie v době dospívání. Lepší příprava na tuto oblast může snížit výskyt problémů spojených s drogami, agresivitou nebo promiskuitním chováním. Škola poskytuje institucionální, kontinuální a odborné působení v sexuální výchově pro všechny děti a dospívající a tím nahrazuje nefunkční rodičovské chování. Negativní modely chování v rodině mohou vést k rozpadu a problémům v partnerských vztazích. Tato výchova je vnímána jako příprava na reálný život s důrazem na aplikaci získaných poznatků. Odborná sexuální výchova na institucionální úrovni pomáhá chápat sexualitu v širších souvislostech, brání zužování tématu na reprodukci nebo momentální potřeby. Propojuje biologické a psychosociální aspekty tématu, což je klíčové pro pochopení významu sexuality v mezilidských vztazích a kultuře od samého začátku sexuální aktivity (Šulová In Weiss, 2010, s. 691).

MŠMT (2010, s. 3) ve svém doporučení k realizaci sexuální výchovy píše, že sexuální výchova představuje promyšlený, pečlivě navržený a systematický přístup, který formuje osobnost žáků v oblasti rodiny a lidské sexuality. Je orientována na poskytnutí podpory pro současný i budoucí život žáků, zdůrazňující spokojený život, především v rámci partnerských, manželských a rodičovských vztahů a dodržování základních zásad a hodnot společnosti.

„Sexuální výchova by měla být pojímána v širších souvislostech a komplexně. Jedině ucelená a systematická sexuální výchova vštěpuje dítěti vedle předávaných informací také morální principy, formuje jeho jednání a postoje, rozvíjí citovou oblast a podporuje osobnostní autonomii.“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010, s. 3)

Sexuální výchova se neomezuje pouze na biologický pohled, klade důraz i na sociální a psychologické aspekty, a je klíčové udržet rovnováhu mezi všemi těmito hledisky. Vzhledem k individuálnímu vývoji žáků a jejich schopnostem poznání se výuka sexuální výchovy snaží vést žáky k internalizaci a rozvoji odpovědného chování, schopnosti rozhodování a efektivní komunikaci v situacích spojených s reprodukčním zdravím, partnerskými vztahy, rodinným

životem a rodičovstvím. Hlavním závěrem je garantovat, že vstup do období dospělosti bude provázen uvážlivým přístupem k vlastnímu zdraví a založení rodiny (MŠMT, 2010, s. 3).

3.1 Význam sexuální výchovy ve školách

Sexuální výchova v České republice je sice součástí vzdělávacího systému, avšak její obsah i rozsah se výrazně liší mezi jednotlivými školami. Existuje významná variabilita, kde některé instituce poskytují kvalitní a komplexní informace, zatímco jiné se této oblasti výuky spíše vyhýbají. Nedostatek standardizace kvality a nedostatečná příprava budoucích učitelů vede k tomu, že mnoho škol nevěnuje sexuální výchově dostatečnou pozornost. To má za následek situaci, kde se sexuální výchově věnují pedagogové s rozdílnými kvalifikacemi, a někdy se k této oblasti výuky dostávají i ti, kteří by se jí raději vyhnuli (Hamplová, 2018).

Kvalitní edukace v oblasti sexuální výchovy ovlivňuje dítě a jeho emocionální a sexuální vývoj v pozitivním smyslu a má přínos pro vztah mezi rodiči a dětmi. Mimo to, má za úkol chránit před předčasnou sexualizací (Koliba et al., 2019, s. 25).

„Při realizaci sexuální výchovy je doporučeno vycházet z Desatera realizace sexuální výchovy:

- 1. spolupráce školy s rodinou*
- 2. systémovost a provázanost sexuální výchovy s výchovně vzdělávacím procesem ve škole vědeckost v sexuální výchově*
- 3. princip důvěry žáků v učitele*
- 4. koedukace v sexuální výchově*
- 5. etický přístup*
- 6. komplexnost a harmonie v sexuální výchově*
- 7. osobnost učitele*
- 8. přiměřenost v sexuální výchově*
- 9. neodsuzující a citlivý postoj k sexualitě“ (Němec, 2019, s. 238)*

3.2 Vliv rodiny na sexuální výchovu

Sexuální výchova, která započíná v rodině a z níž vychází, by měla být následně rozvíjena a prohlubována ve škole. Škola má klíčovou roli v navazování na rodinnou sexuální výchovu, a to tím, že ji dále rozšiřuje a prohlubuje. Rodina je nejdůležitějším prostředkem tzv. sociálního učení, které umožňuje žákům osvojovat si hodnoty, normy a zásady chování (MŠMT, 2010, s. 9).

V průběhu fáze objevování pohlavního života potřebují mladí lidé vedení a podporu, která jim pomůže dosáhnout nezbytné úrovně dospělosti. Dospělí by měli mladým jedincům ukazovat cestu k tomu, aby byli schopni svobodně a zodpovědně rozhodovat. V atmosféře vzájemné důvěry a lásky, která se utváří v rodině po mnoho let, mají dospívající nejlepší šanci nalézt odpovědi na své otázky (Hejdinová, 2014, s. 40).

Dle Kaláčkové (2019) je rodina klíčovým sociálním prostředím, poskytující optimální podmínky pro sexuální výchovu. V průběhu každodenního života v rodině si děti osvojují hodnoty a zvyky, včetně těch, které se týkají sexuálního života a sexuální výchovy. K tomuto procesu dochází během obvyklých okamžiků, kdy děti sledují, jak rodiče reagují a řeší různorodé otázky spojené se sexualitou.

Rodičovská kontrola, spojená s nižším projevem souhlasu k sexuálnímu životu adolescentů, je spojena s nižším rizikovým chováním v oblasti sexuality. Sem se zařazuje častější používání kondomů, nižší počet sexuálních partnerů a pozdější začátek sexuální aktivity. Doba prvního pohlavního styku je také spojená s tím, jak a kdy se v rodině začne komunikovat o sexu a sexualitě. Přátelská komunikace má tendenci snižovat frekvenci pohlavních styků u adolescentů, zatímco intenzivní a výrazná komunikace ze strany rodičů koreluje s rozšířenějšími sexuálními zkušenostmi. Důležitost rodičů a jejich zapojení do formování sexuálního chování potvrzují studie, které naznačují, že prevence v oblasti sexuality je účinnější, pokud jsou rodiče aktivně zapojeni do výchovy adolescentů (Kaňák, 2014, s. 108).

3.3 Cíle sexuální výchovy

Cíle sexuální výchovy lze snadno rozčlenit do tří hlavních oblastí. První zahrnuje předávání informací a znalosti o sexualitě, což označujeme za **cíl kognitivní**. Druhá oblast se soustředí na vytváření postojů a hodnot v této oblasti a nazývá se **emocionální a postojový cíl**. Třetí klíčovou oblastí jsou **cíle spojené s praktickými činnostmi a dovednostmi**, které usilují o vytvoření vhodných způsobů reakce v různých situacích týkajících se lidské sexuality (Šulová In Weiss, 2010, s. 695).

3.4 Roviny výchovy k reprodukčnímu zdraví

Je nezbytné připravit dospívající na nadcházející fázi rozvinuté sexuality a na budoucí vytvoření vlastního rodinného života. Tato výchova probíhá ve třech rovinách, a to na rovině citového vztahu, rovině vzoru a rovině vědomostí.

- **Rovina citového vztahu**

Tato rovina hraje klíčovou roli ve vývoji jedince od narození v rámci vztahů s matkou, rodinou a postupně s přáteli. V této fázi vztahů dochází k formování dalších sociálních interakcí v životě jedince. Citové vztahy jsou klíčové pro uspokojení základních životních potřeb člověka, zejména pro potřeby bezpečí a jistoty. Dítě se v rámci citového vztahu učí budovat důvěru, vyjadřovat a přijímat citové projevy druhých lidí. Tato rovina vytváří pevný základ pro další sociální interakce a formování osobnosti jedince (Goldová, 2021, s. 9).

- **Rovina vzoru**

Rovina vzoru je rovněž formována prostřednictvím rodiny. Charakter vztahů mezi rodiči představuje pro děti první model vztahů mezi ženou a mužem. Rodiče spolu vzájemně komunikují a prostřednictvím svého chování demonstrují lásku. Skrze své jednání představují dítěti ženskou a mužskou roli. Naopak i nežádoucí chování mezi rodiči může ovlivnit dítě negativním směrem. Taktéž se stává vzorem to, jak rodiče mluví o svých blízkých, jak je hodnotí či kritizují a jaký postoj zaujímají k ostatním lidem (Slavíková, 2020, s. 12).

- **Rovina vědomostí**

Na formování roviny vědomostí mají vliv jak rodina, tak škola. Rodiče nesou primární odpovědnost a povinnost předávat informace, zatímco škola zabezpečuje systematický charakter vzdělávání. Během procesu vývoje dítěte se vytváří citové vazby, morální hodnoty a etické postoje. I když se všechny tři roviny rozvíjejí současně, význam každé z nich se mění postupným vývojem dítěte. Je-li první nebo druhá rovina zanedbávána, pak nemůžeme čekat, že třetí rovina bude efektivní (Goldová, 2021, s. 9).

3.5 Základní modely sexuální výchovy

V dnešní době dosahuje shody význam a nezbytnost sexuální výchovy. Nicméně rozdíly se projevují v přístupech různých sociálních skupin a v důrazu, který je kladen na specifické problémy nebo konkrétní metody výuky. Existují tři základní hodnotové orientace, které lze pozorovat:

Křesťanská sexuální výchova

Základem křesťanské výchovy je obsah encykliky *Humanae vitae*. Směřuje k vytváření odpovědných postojů, kde hraje klíčovou roli sexuální zdrženlivost před manželstvím, rozvoj sexuality v trvalém manželství, a důraz se klade na vzájemnou úctu mezi partnery, význam panenství a mateřství. Odmítá interrupce a dává přednost používání přirozených metod antikoncepce před jinými alternativami (Šulová In Weiss, 2010, s. 696).

Humanistická sexuální výchova

Přiklánějící se kladně k německým autorům je humanistická sexuální výchova. Zdůrazňuje využívání vlastního rozumu při osobním rozhodování. Úcta k životu, nedotknutelnost práv druhých a respekt ke všemu živému jsou v ní podtrženy. Tento směr též hájí etické pozice, včetně práva na individuální sebeurčení a úctu k životu. Normy jsou v jeho pojetí diskutovatelné, neboť nejsou pevně dané a lze je kritizovat a měnit. Mladistvý má právo na svou autonomii. Mladistvý má právo formovat si vlastní názory, ale musí si je i obhájit (Šulová In Weiss, 2010, s. 696).

Pragmatická sexuální výchova

Přístup pragmatické sexuální výchovy zdůrazňuje pozitivní prožívání sexuality a minimalizaci s ní spojených rizik. Předpokládá, že lidé aktivně prožívají svou sexualitu a že ta hraje klíčovou roli v jejich životě. Nenamítá, aby jedinci sexuální život vedli, ale snaží se jim poskytnout dostatečné informace a podporu k vytváření pozitivních návyků. Poskytuje podporu v informační a technické rovině, aby sexuální život jednotlivce byl bezpečný a bezproblémový (Šulová In Weiss, 2010, s. 696).

3.6 Obsah sexuální výchovy

Primárním cílem sexuální výchovy je edukace týkající se bezpečného sexuálního chování, psychické připravenosti na sexuální aktivity, povědomí o rizicích spojených s pohlavními chorobami a seznámení s jejich etiologií, šířením a terapeutickými možnostmi. Žákům jsou prezentovány různé strategie ochrany (včetně používání kondomů, udržování monogamních vztahů, abstinence) a metody prevence nechtěného těhotenství včetně antikoncepce. Rodinná výchova je přidaným prvkem, který rozšiřuje a doplňuje sexuální vzdělání a klade důraz na antikoncepci a prevenci sexuálně přenosných infekcí, zároveň se však zabývá psychologickými a psychosexuálními aspekty partnerských vztahů. Odborníci správně poukazují na to, že sexuální výchova přesahuje rámec tradiční rodinné výchovy a zahrnuje širší spektrum témat, včetně předmanželské sexuality, masturbace, homosexuality a prevence sexuálního zneužívání dětí (Koliba, 2019, s. 21).

Pohlavně přenosné nemoci

Sexuálně přenosné nemoci jsou infekce šířící se během sexuálního styku. Mladí lidé jsou skupinou s vyšším rizikem nákazy, často kvůli nedostatečné ochraně, proto dochází k zvýšenému výskytu v posledních letech (Kubicová, 2015).

Sexuálně přenosné nemoci se šíří sexuálním stykem, včetně různých forem jako vaginální, orální a anální. Kromě samotného pohlavního styku mohou být přenášeny i při jiných intimních fyzických setkáních a používání sexuálních pomůcek. Přenos může nastat i při krevní transfúzi, přímém styku s infikovanou krví nebo z matky na dítě. Denně se miliony lidí nakazí některou z těchto chorob (Dibonová, 2019, s. 343).

Pohlavně přenosné nemoci lze rozdělit do kategorií podle původců, jako jsou bakteriální, virové, parazitární, plísňové a protozoární. Některé z nejznámějších zahrnují kapavku, syfilis, HIV (Virus lidské imunodeficiency), herpes genitalis a kandidózu (Kubicová, 2015).

Antikoncepce

Průměrná reprodukční kapacita ženy, definovaná jako odhadovaný počet potomků, které by mohla mít za předpokladu, že by žila celý reprodukčně aktivní životní věk s nechráněným sexuálním stykem se zdravým partnerem, činí přibližně dvanáct potomků. Řízení reprodukčních schopností je klíčovým aspektem ve zdravotní péči a veřejném zdravotnictví. Existuje několik metod kontroly plodnosti, které lze aplikovat s různými úrovněmi účinnosti a přijatelnosti. Mezi tyto metody patří abstinence, antikoncepce a umělé ukončení těhotenství. Každá z těchto metod má své vlastní indikace, kontraindikace a možné vedlejší účinky a je proto důležité, aby byly poskytovány s odpovídajícím informovaným souhlasem a pod dohledem kvalifikovaných zdravotnických pracovníků (Uzel, 2023).

Mezi typy antikoncepce patří přirozené metody, které jsou nejspolehlivější, ale také nejméně spolehlivé. Bariérové metody fungují mechanicky tím, že zabraňují splnutí spermie a vajíčka, například kondom. Chemické metody využívají látky, které ničí nebo omezují pohyblivost spermií. Hormonální metody zase pomocí umělých hormonů brání ovulaci a ztěžují pronikání spermií. Nitroděložní tělíška jsou zaváděna lékařem a mohou být hormonální nebo nehormonální. Sterilizace představuje nevratný chirurgický zákrok, který přerušuje vejcovody u žen a chámovody u mužů (NZIP, 2024).

Sexuální deviace

Sexuální deviace znamenají odchylky od běžných vzorců sexuálního chování a je označováno za poruchu chování. Dělí se na sexuální deviace v aktivitě (exhibicionismus) a sexuální deviace v objektu (pedofilie) (Šrámková, 2015, s. 163). Dítě by mělo disponovat schopností samostatně reagovat na potenciální rizika a minimalizovat je. Zároveň by mělo mít porozumění základním

sexuálním termínům, schopnost identifikovat nebezpečí, znalost svých práv a dovednost je efektivně hájit (Jonášová, 2023).

Další sférou sexuálních deviací je komerční sexuální zneužívání dětí. Komerční sexuální zneužívání dětí představuje závažnou formu narušení důstojnosti a integrity jedince, která má závažné důsledky pro fyzické, emocionální a sociální zdraví oběti. Jedná se o zneužití moci a vykořisťování dítěte jako prostředku k uspokojování sexuálních potřeb pachatelů za účelem finančního zisku. Může zahrnovat prostituci, pornografii a obchod s dětmi do sexuálního průmyslu. Tento typ zneužívání narušuje základní práva dítěte a okrádá ho o důstojnost a dětství. Proto je důležité věnovat pozornost prevenci (Milfait, 2023).

Interrupce

Interrupce, jakožto lékařský zákrok, intervenuje v procesu těhotenství s cílem umělého ukončení gravidity před dosažením bodu, kdy plod dosáhne životaschopnosti. V rámci legislativy České republiky je možné provést interrupci na základě žádosti ženy (z důvodů sociálních) do 12. týdne gestace bez nutnosti zdravotní indikace. Zdravotní aspekty mohou být rozhodující zejména v případě ohrožení života nebo zdraví matky, významných vývojových vad plodu či přítomnosti genetických anomálií. Pro zdravotní indikaci je umožněno provést interrupci nejpozději do 24. týdne těhotenství (Němec, 2019, s. 318).

4 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY V ČESKÉ REPUBLICE

Podle základních principů vzdělávací politiky, jak jsou stanoveny v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (Česká republika.), tzv. Bílá kniha, a upraveny v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, je zaveden nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků ve věku od 3 do 19 let. Tento nový systém rozděluje kurikulární dokumenty do dvou úrovní – na úroveň státní a úroveň školní. Na úrovni státní se nachází Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP) a na úrovni školní je reprezentována školními vzdělávacími programy (ŠVP) (MŠMT, 2021, s. 5).

V roce 2021 byl vydán Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy revidovaný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s cílem aktualizovat obsah vzdělávání v souladu s potřebami a dynamikou 21. století. Tato revize zavedla novou vzdělávací oblast zaměřenou na informatiku a rozvoj digitální gramotnosti u žáků, začleněnou na úroveň klíčových kompetencí (Národní ústav pro vzdělávání, 2021).

4.1 Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy definují základy vzdělávacího plánu pro různé úrovně vzdělávání. Jsou pružné a neustále aktualizované, aby reflektovaly nejnovější poznatky a potřeby společnosti. Tyto programy stanovují cíle, formy, délku a obsah vzdělávání v souladu s charakterem daného stupně nebo oboru vzdělání. Zahrnují také podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními potřebami a zásady pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Jsou vypracovány odborníky ve spolupráci s ministerstvy a dalšími institucemi a podléhají pečlivému projednání a schvalovacímu procesu, aby splňovaly vysoké standardy kvality a efektivity ve vzdělávání. Na podkladě rámcových vzdělávacích programů si jednotlivé školy vytvářejí své vlastní vzdělávací programy (Národní pedagogický institut, 2023).

RVP je rozdělen do čtyř částí. První část, část A, popisuje vymezení RVP pro základní vzdělávání. V části B je popsáno základní vzdělání jako takové. Cíle a oblasti vzdělávání jsou popsány v části C. Poslední část D se věnuje vzdělávání žáků s různými vzdělávacími potřebami, včetně nadaných a mimořádně nadaných, a specifikuje podmínky, jako jsou hygienické, materiální, personální, organizační a další, pro jejich realizaci (MŠMT, 2021, s. 5-165).

Sexuální výchova na základních školách se převážně uskutečňuje prostřednictvím vzdělávacích oblastí. Na prvním stupni základních škol je tato výchova součástí oblasti "Člověk a jeho svět",

který obsahuje kapitoly domov a školu jako základní součásti našeho života, rodinu a mezilidské vztahy, lidské tělo a zdraví, práva a spravedlnost a osobní bezpečí v různých situacích. Na druhém stupni je integrována do oblasti "Člověk a zdraví", kde jsou do výuky zahrnuty vztahy mezi lidmi a formy soužití, změny v životě člověka včetně reprodukčního zdraví a péče o zdraví a hodnotu podpory zdraví a osobnostního a sociálního rozvoje. Důraz je kladen na komplexní pojetí jednotlivce v kontextu vztahů, prevence rizik a morálního rozvoje (MŠMT, 2010, s. 3).

Vzdělávací oblast "Člověk a zdraví" je koncipována tak, aby respektovala věková specifika žáků a efektivně se integrovala do celkového vzdělávacího prostředí. Součástí této oblasti jsou vzdělávací obory "Výchova ke zdraví" a "Tělesná výchova". Tyto obory nejenže navzájem souvisejí, ale také se prolínají s ostatními vzdělávacími oblastmi a životem školy. Výchova ke zdraví směřuje žáky k aktivnímu podporování a ochraně jejich zdraví, s důrazem na komplexní interakci sociálního, psychického a fyzického zdraví, a vede je k přijetí individuální i kolektivní odpovědnosti za tyto oblasti zdraví. Kromě toho se snaží vychovávat žáky k převzetí odpovědnosti za své zdraví. Žáci jsou přiváděni k pochopení zásad zdravého životního stylu a podporování v uplatňování těchto zásad v každodenním životě, včetně mimořádných událostí přinášející určité riziko. V rámci tohoto oboru je také kladen důraz na mezilidské vztahy a společenskou interakci, což je úzce propojeno s průřezovým tématem "Osobnostní a sociální výchova". Tělesná výchova, jako neoddělitelná součást vzdělávacího procesu, se zaměřuje na poznání vlastních pohybových schopností a zájmů žáků (MŠMT, 2021, s. 97).

4.2 Školní vzdělávací program

Na základě normativních směrnic a pedagogických předpisů obsažených v RVP si jednotlivé školy formují své specifické realizační dokumenty – školní vzdělávací programy, jež musí být v souladu s daným rámcovým vzdělávacím programem (MŠMT, 2022).

MŠMT (2010, s. 4) ve svém dokumentu doporučuje zohlednit v rámci ŠVP regionální, etnická, národnostní a náboženská specifika. Důležité je také brát v úvahu nárůst různých forem rizikového chování žáků a spolupracovat se školním metodikem prevence, aby se mohlo adekvátně reagovat na specifické problémy ve školním prostředí a jeho okolí. Je rovněž klíčové zohlednit specifika klimatu ve škole a dynamiku třídního kolektivu, aby bylo dosaženo efektivního a přizpůsobeného přístupu k sexuální výchově.

5 HISTORIE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE

Aktuální sexuální vzdělávání reflektuje rozmanité etapy historického vývoje, zahrnující pohlavní výchovu, sexuální osvětu a moderní formy sexuální edukace. Sex, sexualita a sexuální chování jsou tradičními součástmi lidského života s dlouhou historií zkoumání a interpretace. Přenos informací o sexuálních praktikách byl kontinuálním procesem v průběhu lidské historie, reflektující se v různých kulturních kontextech a vzdělávacích metodách (Koliba, 2019, s. 28).

Po nástupu křesťanství byla sexuální výchova po dlouhá staletí ovlivňována tímto náboženským paradigmatem, které stavělo sexualitu do rámce manželského svazku a striktně omezovalo sexuální aktivity mimo tuto instituci. Expanze křesťanské doktríny, od 9. století našeho letopočtu, přinesla nejen nová dogmata víry, ale i nový etický pohled na sexuální chování a interakce (Koliba, 2019, s. 28).

V průběhu první světové války docházelo k výraznému rozšíření pohlavně přenosných infekcí. Tato epidemie vedla k nezbytnosti přijmout legislativní opatření zaměřená na kontrolu těchto chorob, včetně zákazu provozování nevěstinců a omezení sexuální aktivity. Katolická církev si po první světové válce udržovala významnou roli, když zdůrazňovala, že cílem sexuální výchovy je sňatek spojený s předchozí sexuální zdrženlivostí. V oblasti zdravotnictví se začaly rozvíjet nové disciplíny, jako je sexuologie a sexuální psychologie, jež přispěly k demystifikaci a přehodnocení mnoha aspektů lidské sexuality (Koliba, 2019, s. 28).

V roce 1917 Spolková rada Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze předložila Memorandum C. K. Zemské školní radě pro Království české, které se zabývalo implementací sexuální výchovy do škol. V tomto dokumentu se argumentovalo potřebou reagovat na hluboké společenské proměny a rostoucí předsudky ohledně tělesného projevu a sexuálního života mládeže. Důraz byl kladen na význam zdůraznění přirozených projevů člověka jako klíčového aspektu jeho vývoje k vyváženému životnímu stylu (Šulová In Weiss, 2010, s. 692).

Sexuální výchova byla integrována do osnov středních škol v roce 1919. V období 20. a 30. let 20. století začaly vznikat první vědecké studie lidské sexuality, které souvisely s rozvojem české sexuologie. Tím docházelo k postupnému odstranění tabuizace tématu sexuality. Metody výuky sexuality prošly mnoha změnami, včetně samotného názvu. V české školní praxi se v období 20. a 30. let 20. století prosadila tzv. výchova pohlavní, která byla zaměřená na žáky ve věku kolem 12 let. Prezident T. G. Masaryk se ve své knize "Mravní názory" z roku 1923 vyjádřil k tématu pohlavní výchovy spojené s morální rovinou. Podobné myšlenky prezentoval i K. Štech ve svém díle "O pohlavní výchově", kde zdůraznil manželský cíl a nutnost pohlavní

abstinance před sňatkem. Pohlavní výchova byla svěřována lékařům, kteří přednášeli odděleně chlapcům a děvčatům na požádání ve školách. Lidé si uvědomovali, že zamlčováním informací dávají dětem nevhodné představy o sexualitě, což přispívá k nesprávnému pochopení této problematiky (Koliba, 2019, s. 32).

V roce 1921 byl v Praze zřízen první univerzitní sexuologický ústav na světě, Ústav pro studium pohlavnosti, který nadále pokračuje ve své výzkumné, osvětové a intervenční činnosti (dnes jako Sexuologický ústav), s výjimkou období nuceného přerušení během druhé světové války. (Šulová In Weiss, 2010, s. 692)

Celá edukační intervence by měla být založena na etických zásadách spíše než na přírodně vědných aspektech. Primární zodpovědnost za poskytování této výuky by měla spočívat na straně rodiny, přičemž role školy by měla být sekundární. Pod vedením J. Hynie, zakladatele české sexuologické školy, Ústav pro studium sexualit nejen vytvořil a formoval mnoho odborných osobností, ale také výrazně ovlivnil společnost v této oblasti (Šulová In Weiss, 2010, s. 693).

V období druhé světové války nedošlo k žádnému zásadnímu posunu v oblasti sexuální výchovy. V roce 1960 byly vydány směrnice pro zesílení výuky rodičovství s cílem snížit rostoucí rozvodovost a interrupce. Nicméně sexuální výchova ještě nebyla začleněna do učebních osnov a probíhala formou besed s odborníky. V sedmdesátých letech byla představena koncepce výchovy k rodičovství, ale nedostatečně pokrývala klíčová témata jako sexuální styk a přenosné nemoci (Kabrhelová, 2023, s. 21).

Zvýšení zájmu o sexuální výchovu v 70. letech vedlo k rozvoji koncepce výchovy k rodičovství pro všechny stupně základní školy. Zavedení "Koncepce výchovy k rodičovství na Základní devítileté škole (ZDŠ)" vytvořilo strukturovaný přístup k této problematice, kde byla sexuální výchova členěna do tří etap odpovídajících různým ročníkům ZŠ (Šulová In Weiss, 2010, s. 694).

Rozšíření AIDS v 80. letech mělo zásadní vliv na sexuální výchovu, kdy byla potřeba informovat mladé lidi o závažnosti této nemoci a možnostech prevence. Zahrnutí výchovy k manželství a rodičovství do učebních osnov jednotlivých předmětů bylo reakcí na tuto potřebu (Koliba, 2019, s. 36).

Po roce 1989 proběhly v oblasti školství mnohé reformy a novely, včetně zákona o školství. Sexuální výchova byla začleněna do různých vyučovacích předmětů, ale narážela na odpor

některých rodičů, kteří se obávali obsahu poskytovaných informací a preferovali jiný časový rámec či formu výuky. Evropská unie reagovala na nedostatečnost sexuální výchovy v České republice v roce 2009 a vyzvala k jejímu zintenzivnění. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo v roce 2010 doporučení k realizaci sexuální výchovy v základních školách, avšak nebyla stanovena jasná povinnost vyučovat sexuální výchovu na těchto školách (Koliba, 2019, s. 38).

PRŮZKUMNÁ ČÁST

Obsahem průzkumné části jsou průzkumné otázky, metodika průzkumné části, charakteristika průzkumného vzorku, sběr dat, analýza výsledků a prezentace výsledků.

6 METODIKA PRŮZKUMNÉ ČÁSTI

Pro získání dat byl proveden výzkum kvantitativní metodou s využitím nestandardizovaného dotazníku v tištěné formě, který byl zcela anonymní a dobrovolný. Před vyplněním dotazníků bylo nutné získat informovaný souhlas rodičů, při jehož tvorbě jsem se inspirovala informovaným souhlasem Žaloudíkové (2015), který je dostupný na informačním portálu Masarykovy univerzity v Brně. V hlavičce dotazníku bylo seznámení respondentů s dotazníkem a pokyny k jeho vyplnění. Následovaly otázky na pohlaví a věk, které sloužily pouze k rozřídění výzkumného vzorku. Dotazník zahrnoval uzavřené, polouzavřené i otevřené otázky. U otázek uzavřeného typu měli respondenti možnost vybrat jednu odpověď ze stanovených možností. U polouzavřených otázek si mohli respondenti vybrat buď z nabídky možností, nebo využít možnost „jiné...“, kde dopsali svou odpověď. Dotazník obsahoval pouze jednu otevřenou otázku (otázka č. 12: „*Pokud ne, co byste na výuce změnili, nebo co ve výuce postrádáte?*“).

K rozmanitějšímu výsledku průzkumu o sexuální výchově na základních školách jsem si vybrala dvě školy v Pardubickém kraji, označené jako ZŠ 1 a ZŠ 2, od nichž mi byl udělen souhlas se zpracováním. Celkem bylo vybráno od respondentů 172 dotazníků, nicméně 42 dotazníků nebylo dokončeno nebo byly dotazníky znehodnoceny. Celkový počet dotazníků se tedy snížil na 130.

6.1 Průzkumné otázky

Otázka č. 1: Jak se liší postoje a názory žáků dvou základních škol ohledně sexuální výchovy?

Otázka č. 2: Mají žáci zkušenost s nějakou formou sexuálního zneužívání a jaký je jejich obecný postoj k sexuální výchově?

Otázka č. 3: Jak vnímají respondenti kvalitu sexuální výchovy poskytované na jejich školách?

Otázka č. 4: Jaká je informovanost žáků o základních pojmech týkajících se sexuální výchovy a kde nejčastěji informace získávají?

6.2 Charakteristika průzkumného vzorku

Respondenti pocházeli ze dvou různých základních škol. Dotazníky vyplňovali žáci ve věku 13-16 let, kteří navštěvovali 8. a 9. třídu. Celkem se do průzkumu zapojilo 93 studentů ze ZŠ 1, z nichž 68 dotazníků bylo platných. Z druhé základní školy, ZŠ 2, se do šetření zapojilo 80 studentů, z nichž bylo 62 dotazníků validních. Většina vyřazených dotazníků byla nevalidní kvůli nepřítomnosti odpovědí na některé otázky nebo z důvodu absence údajů o pohlaví a věku. Jen několik málo dotazníků bylo vyřazeno z důvodu neadekvátních odpovědí.

6.3 Sběr dat

Výzkum probíhal od 1. prosince 2023 do 29. února 2024. Po získání informovaných souhlasů byly v rámci výuky rozdány tištěné dotazníky žákům 8. a 9. ročníků. Na začátku dotazníku bylo žákům vysvětleno, že je dotazník zcela anonymní a dobrovolný. Následovaly pokyny ke správnému vyplnění dotazníku.

6.4 Analýza výsledků

Posbíraná data byla zpracována v programu Microsoft Excel, ze kterého byly vytvořeny tabulky na základě výsledků průzkumu. Tabulky jsou doplněny absolutními i relativními četnostmi, aby byly lépe přehledné. Následně byly v aplikaci Microsoft Word vytvořeny grafy. Procenta v grafech a tabulkách byla zaokrouhlována na jedno desetinné místo.

7 PREZENTACE VÝSLEDKŮ

Po seznámení respondentů s dotazníky následovaly otázky na pohlaví a věk, které sloužily k roztrídění výzkumného vzorku.

Tabulka 1: Věk respondentů ze ZŠ 1

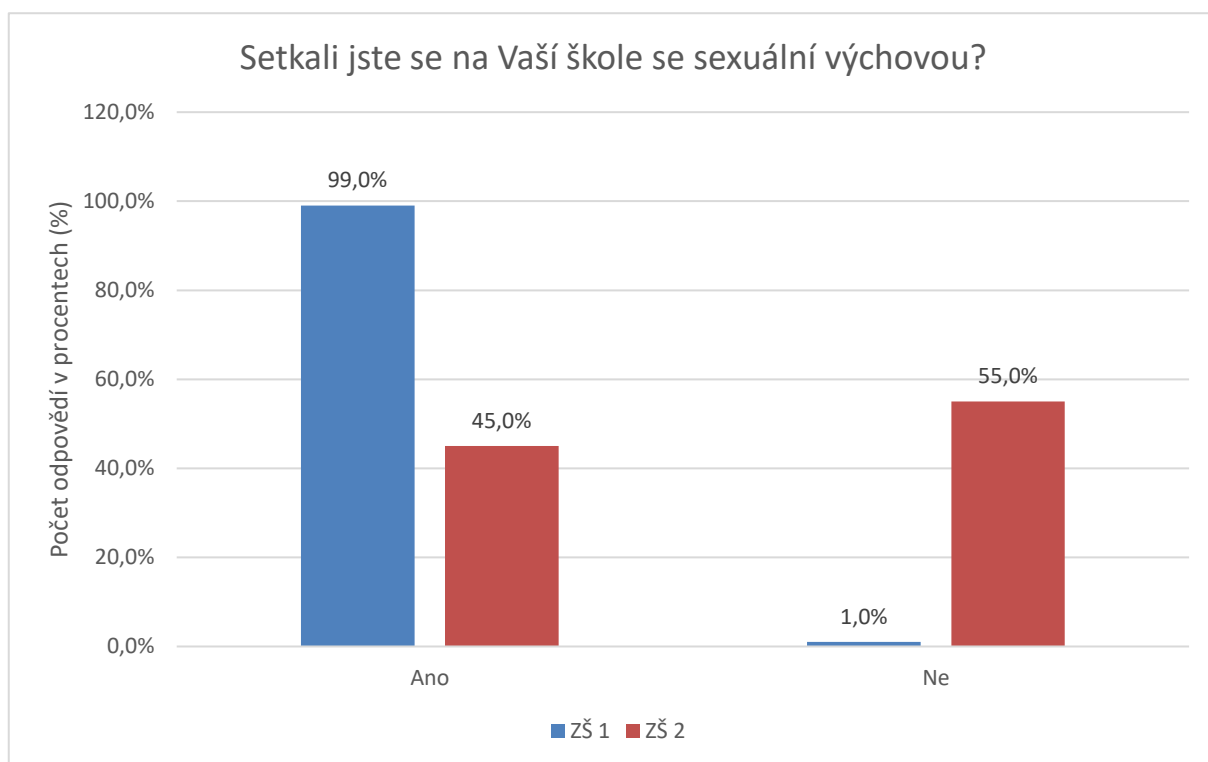
ZŠ 1		
	Počet žáků	Průměrný věk
Dívky	39	13,87
Chlapci	29	13,93
Celkem	68	13,90

Tabulka 2: Věk respondentů ze ZŠ 2

ZŠ 2		
	Počet žáků	Průměrný věk
Dívky	34	14,59
Chlapci	28	14,57
Celkem	62	14,58

Otázka č. 1: Setkali jste se na Vaší škole se sexuální výchovou?

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda se žáci, vybraných základních škol, setkali se sexuální výchovou. Odpověď na ZŠ 1 byla téměř jednoznačná. Odpověď *ano* zakroužkovalo 67 žáků (99,0 %), zatímco odpověď *ne* pouze 1 (1,0 %). Z odpovědí žáků je patrné, že se již se sexuální výchovou setkali. Na ZŠ 2 nebyla odpověď tak jednoznačná. Zde převážela odpověď *ne*, kterou označilo 34 žáků (55,0 %), odpověď *ano* označilo žáků 28 (45,0 %).

Obrázek 1: Graf setkání žáků se sexuální výchovou ve škole

Otázka č. 2: Jestliže ano, v rámci, jakého předmětu?

Tato otázka se týkala respondentů, kteří uvedli, že se na jejich škole setkali se sexuální výchovou. Podstatou bylo zjistit ve kterých předmětech se konkrétně setkali s touto výukou. V otázce mohli označit i více odpovědí. Je patrné, že v ZŠ 1 se sexuální výchova probírá v rámci *výchovy ke zdraví*, kterou zakroužkovalo 65 respondentů (95,6 %). *Občanskou výchovu* 7 (10,3 %), *rodinnou výchovu* 5 (7,4 %) a 3 respondenti (4,4 %) zakroužkovali *přírodopis*. Jen jeden žák (1,5 %) zvolil možnost *jiné*, kam dopsal, že se s výukou setkal ve fyzice. Naopak v ZŠ 2 byla nejčtenější odpověď *přírodopis* (29; 46,8 %), poté *občanská výchova* (4; 6,5 %) a poslední *výchova ke zdraví* (3; 4,8 %). *Rodinná výchova* nebyla označena ani jednou a taktéž do volby *jiný* nebylo nic dopsáno.

Tabulka 3: Předměty, ve kterých se žáci setkali se sexuální výchovou

Odpovědi žáků	ZŠ 1		ZŠ 2	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Přírodopis	3	4,4%	29	46,8%
Rodinná výchova	5	7,4%	0	0,0%
Občanská výchova	7	10,3%	4	6,5%
Výchova ke zdraví	65	95,6%	3	4,8%
Jiný	1	1,5%	0	0,0%

Otázka č. 3: Kde nejčastěji vyhledáváte či získáváte informace o sexuální výchově? (lze vybrat více možností)

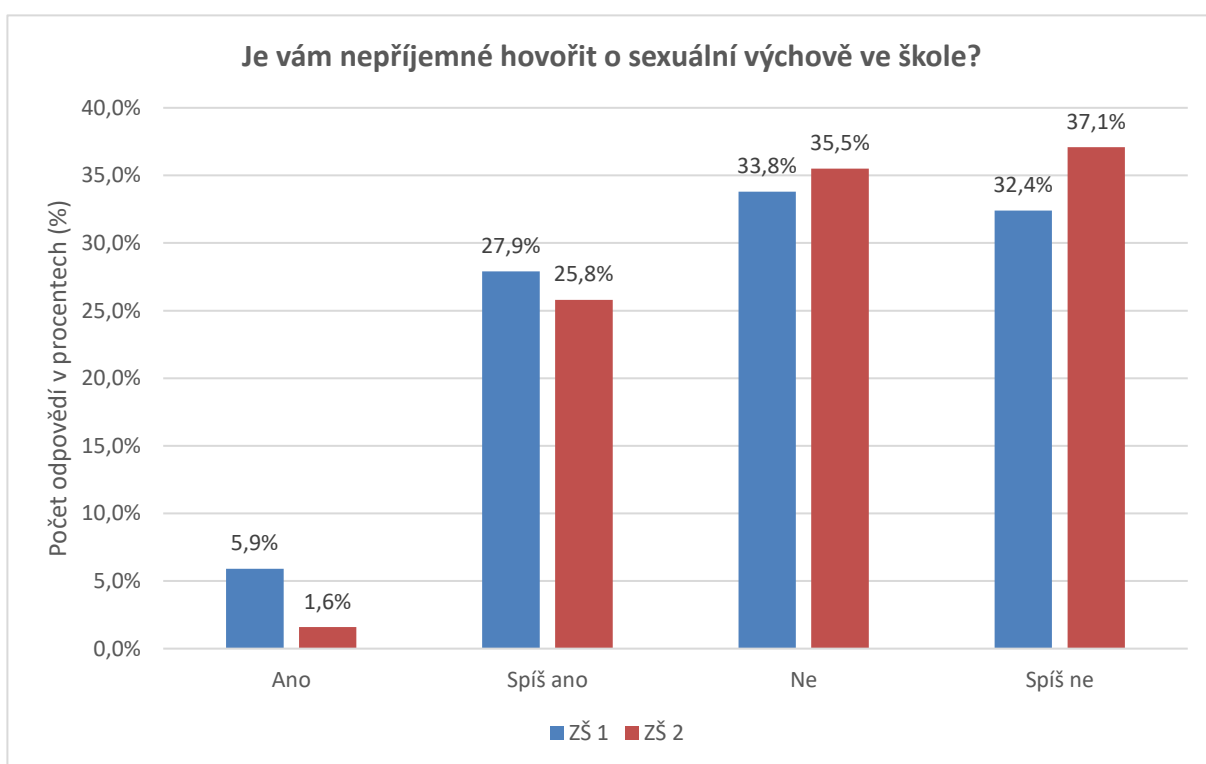
V této otázce jsem se tázala na zdroj informací a jak je z tabulky patrné, zdroj odpovědí se lišil u obou škol. Škola je nejčastější odpovědí pro vzorek respondentů ze ZŠ 1, kterou označilo 44 žáků (64,7 %). Třicet pět respondentů (51,5 %) uvedlo jako zdroj *internet*. Naopak pro ZŠ 2 dominovala odpověď *internet*, kterou označilo 44 žáků (71 %) a se 43 hlasy (69,4 %) byla označena odpověď *kamarádi*. Odpověď *rodiče* čítala na ZŠ 1 19 hlasů (27,9 %) a na ZŠ 2 15 hlasů (24,2 %). Oproti vzorku ze ZŠ 1, kde byl pouze jeden hlas, uvedlo 11 žáků (17,7 %) ZŠ 2, že vyhledávají informace *v knihách/časopisech*. Čtyři žáci (6,5 %) využili možnost *jiné*, kam dopsali své odpovědi. Dva respondenti uvedli, že informace vyhledávají na stránkách pro dospělé. Přitom jeden respondent vyhledává informace u sourozence a další informace nevyhledává vůbec.

Tabulka 4: Zdroj informací

Odpovědi žáků	ZŠ 1		ZŠ 2	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Škola	44	64,7%	9	14,5%
Rodiče	19	27,9%	15	24,2%
Kamarádi	28	41,2%	43	69,4%
Internet	35	51,5%	44	71,0%
Knihy, časopisy	1	1,5%	11	17,7%
Televize	5	7,4%	10	16,1%
Umělá inteligence	1	1,5%	1	1,6%
Jiné	0	0,0%	4	6,5%

Otázka č. 4: Je vám nepříjemné hovořit o sexuální výchově ve škole?

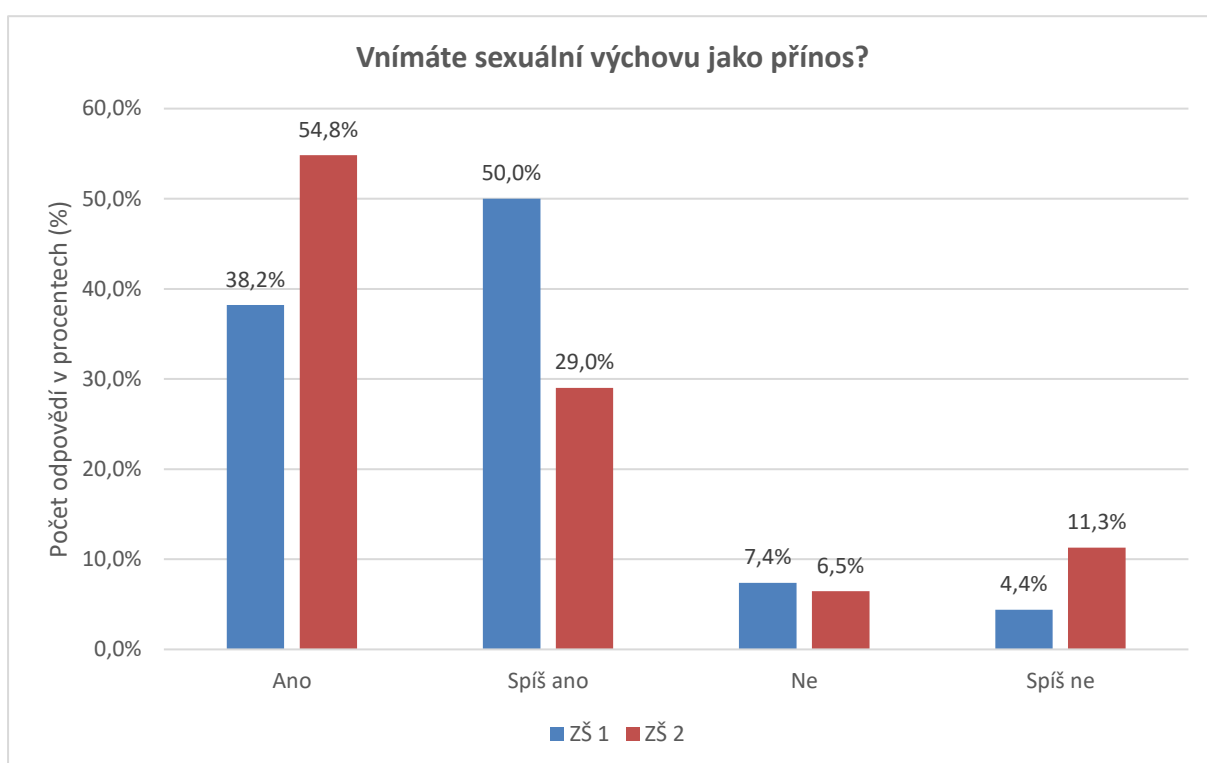
Čtvrtá otázka zjišťovala, zda je žákům nepříjemné mluvit o sexuální výchově ve škole. Porovnání odpovědí respondentů z obou škol se v této otázce příliš nelišilo. V ZŠ 1 zvolili odpověď *ano* 4 (5,9 %) žáci, zatímco v ZŠ 2 tuto odpověď zvolil pouze 1 (1,6 %) žák. *Spíš ano* zaškrtnulo v ZŠ 1 19 (27,9 %) respondentů a v ZŠ 2 16 (25,8 %). Nejčtenější v obou případech byla odpověď *ne* a *spíš ne*. 23 (33,8 %) žáků ze ZŠ 1 označilo odpověď *ne*, zbytek (22; 32,4 %) označil odpověď *spíš ne*. U ZŠ 2 to bylo přesně naopak – 22 (35,5 %) žáků zvolilo odpověď *ne* a 23 (37,1 %) *spíš ne*.

Obrázek 2: Graf vnímání nepříjemnosti při diskuzi o sexuální výchově ve škole

Otázka č. 5: Vnímáte sexuální výchovu jako přínos?

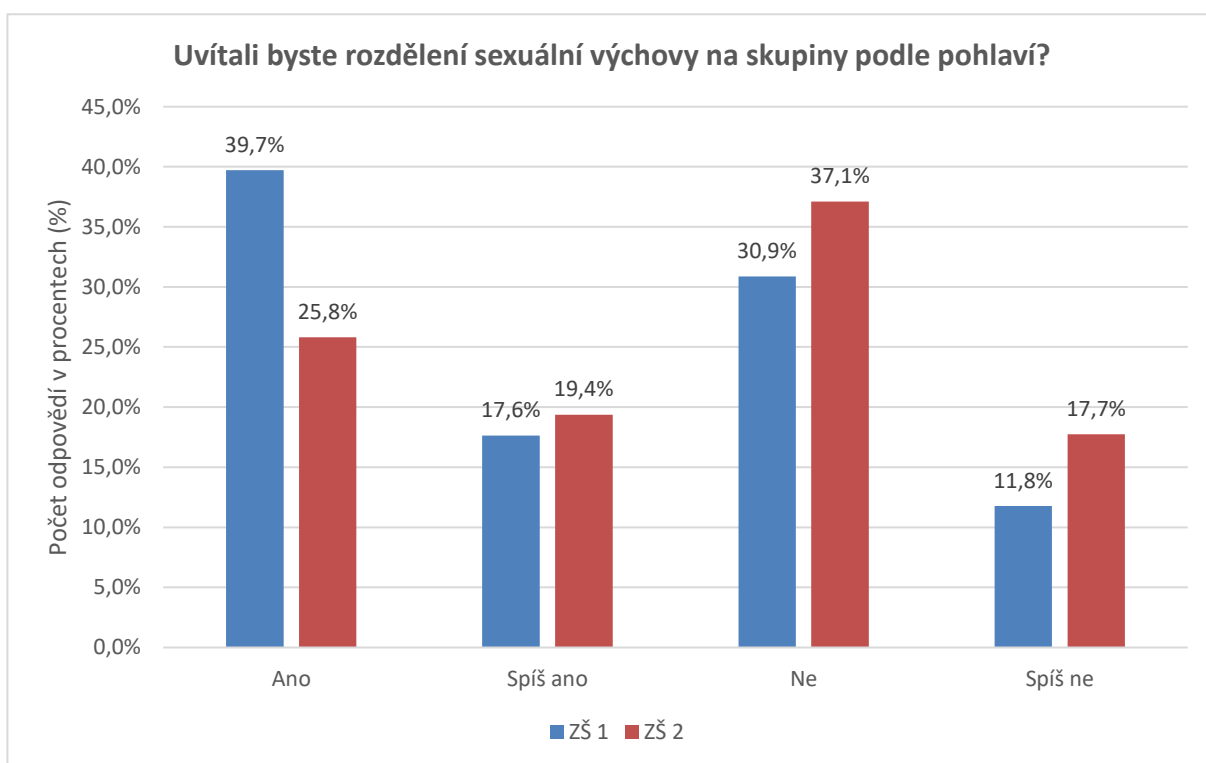
Pro respondenty ze ZŠ 1 je dle výsledků sexuální výchova přínosná, jelikož nejčastější odpovědí bylo *ano* (26; 38,2 %) a *spíš ano* (34; 50,0 %). Pro odpověď *ne* a *spíš ne* se rozhodlo 11 % žáků, přičemž 3 (4,4 %) žáci vnímají sexuální výchovu spíš jako nepřínosnou a 5 (7,4 %) žáků vnímá sexuální výchovu jako nepřínosnou. Respondenti ze ZŠ 2 své odpovědi volili téměř obdobně. Z grafu vyplývá, že se 83,8 % žáků rozhodlo pro odpověď *ano* (34; 54,8 %) a *spíš ano* (18; 29,0 %). Celkem 11 žáků se rozhodlo pro odpověď *ne* (4; 6,5 %) a *spíš ne* (7; 11,3 %).

Obrázek 3: Graf vnímání sexuální výchovy

Otázka č. 6: Uvítali byste rozdělení sexuální výchovy na skupiny podle pohlaví (tedy jedna skupina chlapci a druhá děvčata)?

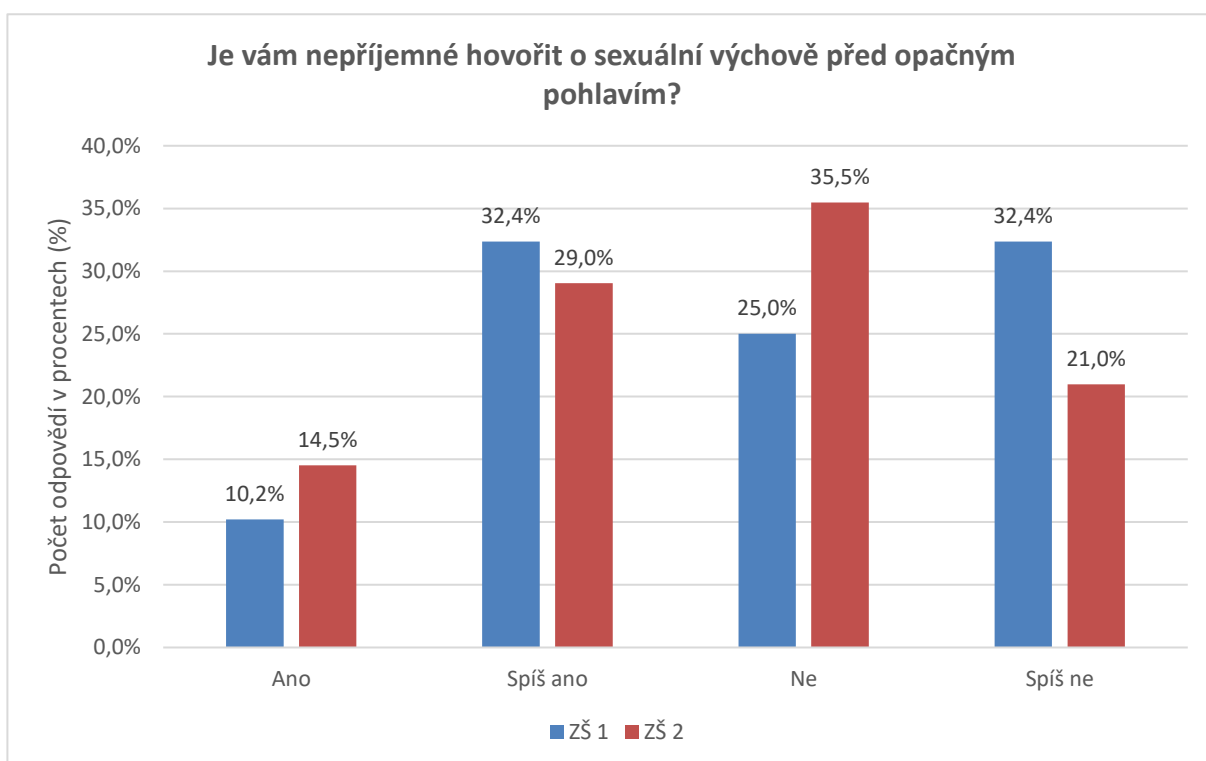
Obě základní školy vykazují rozdílné postoje k otázce rozdělení sexuální výchovy podle pohlaví. V ZŠ 1 vyjádřilo 27 (39,7 %) respondentů souhlas s tímto rozdělením, zatímco v ZŠ 2 to bylo o 11 méně, pouze 16 (25,8 %). Naopak, odpovědi *ne* na tuto otázku zaznamenaly vyšší podíl v ZŠ 2 (23; 37,1 %) než v ZŠ 1 (21; 30,9 %). Zároveň v ZŠ 1 zvolilo 12 (17,6 %) respondentů odpověď *spíše ano* a 8 (11,8 %) *spíše ne*, zatímco v ZŠ 2 bylo těchto odpovědí 12 (19,4 %) a 11 (17,7 %) odpovídajícím způsobem. Celkově odpovědi poukazují na to, že se postoje žáků různých škol liší.

Obrázek 4: Graf rozdělení sexuální výchovy na skupiny podle pohlaví

Otázka č. 7: Je vám nepříjemné hovořit o sexuální výchově před opačným pohlavím?

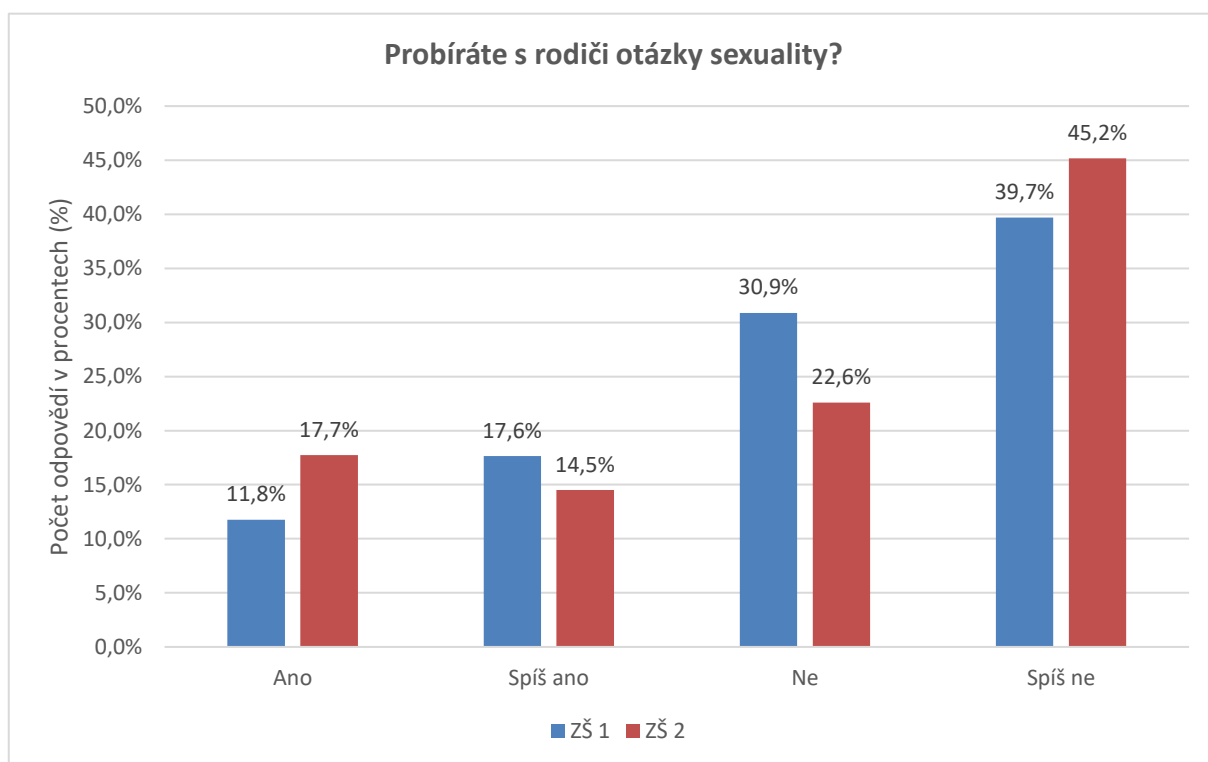
Analýza odpovědí žáků na otázku, zdali je žákům nepříjemné hovořit o sexuální výchově před opačným pohlavím, odhaluje rozdíly mezi vzorkem ZŠ 1 a ZŠ 2. ZŠ 2 vykazuje vyšší procento odpovědí *ano* (9; 14,5 %) ve srovnání s jejich vrstevníky na ZŠ 1 (7; 10,2 %). Naopak, ZŠ 1 má větší podíl odpovědí *spíše ano* (22; 32,4 %), než je tomu v ZŠ 2 (18; 29,0 %). Co se týče odpovědí *ne*, v ZŠ 2 je zastoupení vyšší (22; 35,5 %) ve srovnání se ZŠ 1 (17; 25,0 %). Naopak, v ZŠ 1 je větší podíl odpovědí *spíše ne* (22; 32,4 %) než v ZŠ 2 (13; 21,0 %).

Obrázek 5: Graf pohodlí při diskusi o sexuální výchově s opačným pohlavím

Otázka č. 8: Probíráte s rodiči otázky sexuality?

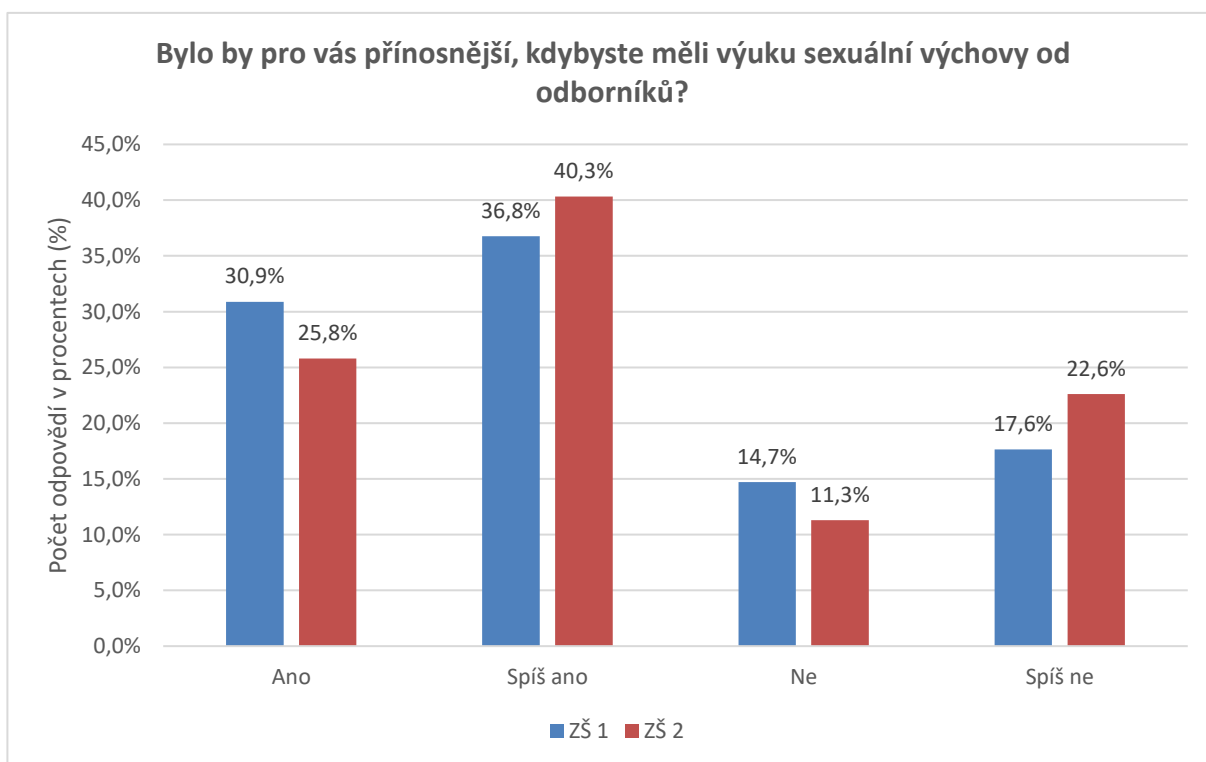
V této otázce jsem se zajímala o to, jestli žáci s rodiči hovoří o sexualitě. Na ZŠ 1 pouze 8 (11,8 %) respondentů otevřeně hlasovalo k tomu, že s rodiči probírají tuto problematiku, zatímco na ZŠ 2 tuto odpověď zvolilo 11 (17,7 %) respondentů. Zároveň 12 (17,6 %) respondentů na ZŠ 1 odpovědělo, že s rodiči o sexualitě spíše mluví, zatímco na ZŠ 2 to bylo 9 (14,5 %) žáků. Na ZŠ 1 odpovědělo *ne* 21 (30,9 %) respondentů, což je větší část, než na ZŠ 2, kde to bylo pouze 14 (22,6 %). Nejčtenější odpovědí v obou případech byla odpověď *spíše ne*. Na ZŠ 1 tuto možnost zvolilo 27 (39,7 %) respondentů, zatímco na ZŠ 2 to bylo 28 (45,2 %). Z výsledků je patrné, že pouze malé procento žáků z obou škol se doma s rodiči zabývá tématem sexuality.

Obrázek 6: Graf komunikace s rodiči o sexualitě

Otázka č. 9: Bylo by pro vás přínosnější, kdybyste měli výuku sexuální výchovy od odborníků (např. sexuolog, psycholog)?

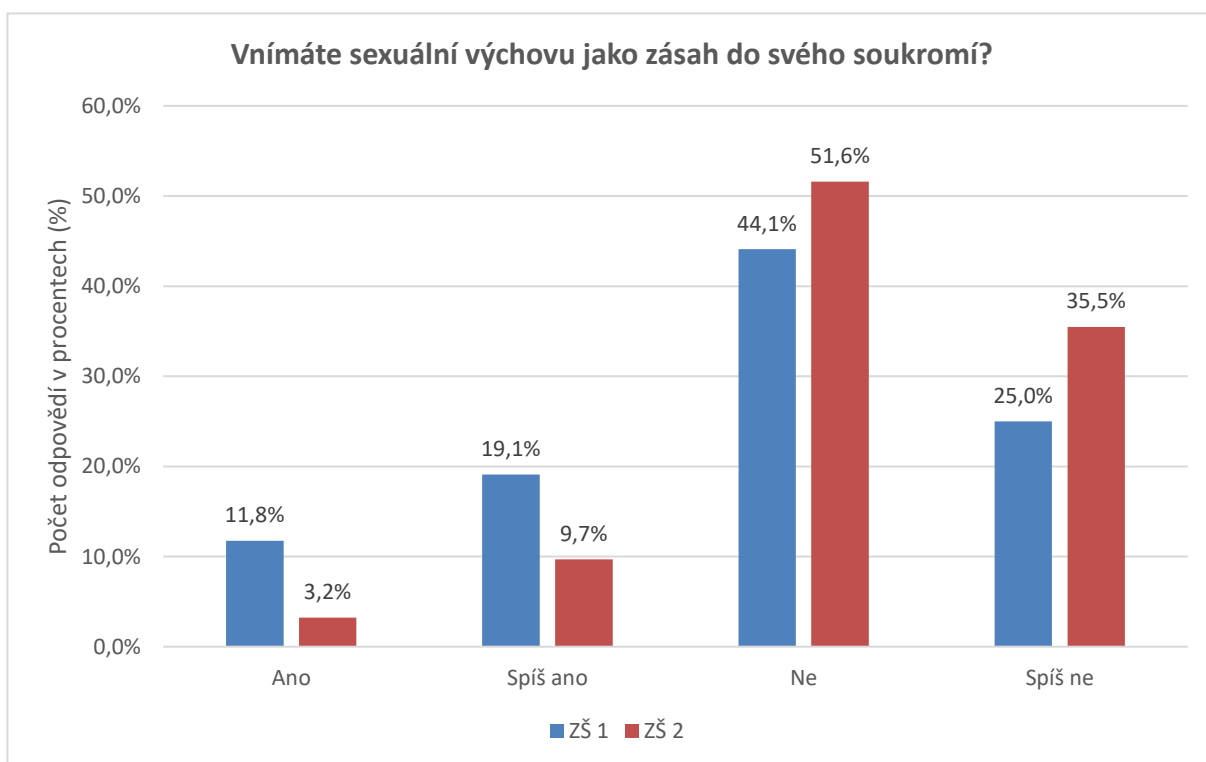
Porovnání ukazuje velmi podobné odpovědi mezi žáky ZŠ 1 a ZŠ 2 ohledně otázky o přínosu výuky sexuální výchovy od odborníků. Zatímco 21 (30,9 %) žáků ZŠ 1 odpovědělo *ano*, což je o 5 odpovědí více než u žáků ZŠ 2 (16; 25,8 %). Zdá se, že ve skupině *spíše ano* je situace obrácená. Konkrétně 25 (36,8 %) žáků ZŠ 1 se klonilo k odpovědi *spíše ano*, zatímco u žáků ZŠ 2 byla odpověď zvolená 20x (40,3 %). Co se týče negativních odpovědí, 10 (14,7 %) žáků ZŠ 1 odpovědělo *ne* ve srovnání s 7 (11,3 %) žáky ZŠ 2. Naopak 12 (17,6 %) žáků ZŠ 1 odpovědělo *spíše ne* oproti 14 (22,6 %) žákům ZŠ 2. Odpovědi s možností *ano* a *spíše ano* jsou, u obou škol, nejčastější.

Obrázek 7: Graf uvítání odborníků ve výuce sexuální výchovy

Otázka č. 10: Vnímáte sexuální výchovu jako zásah do svého soukromí?

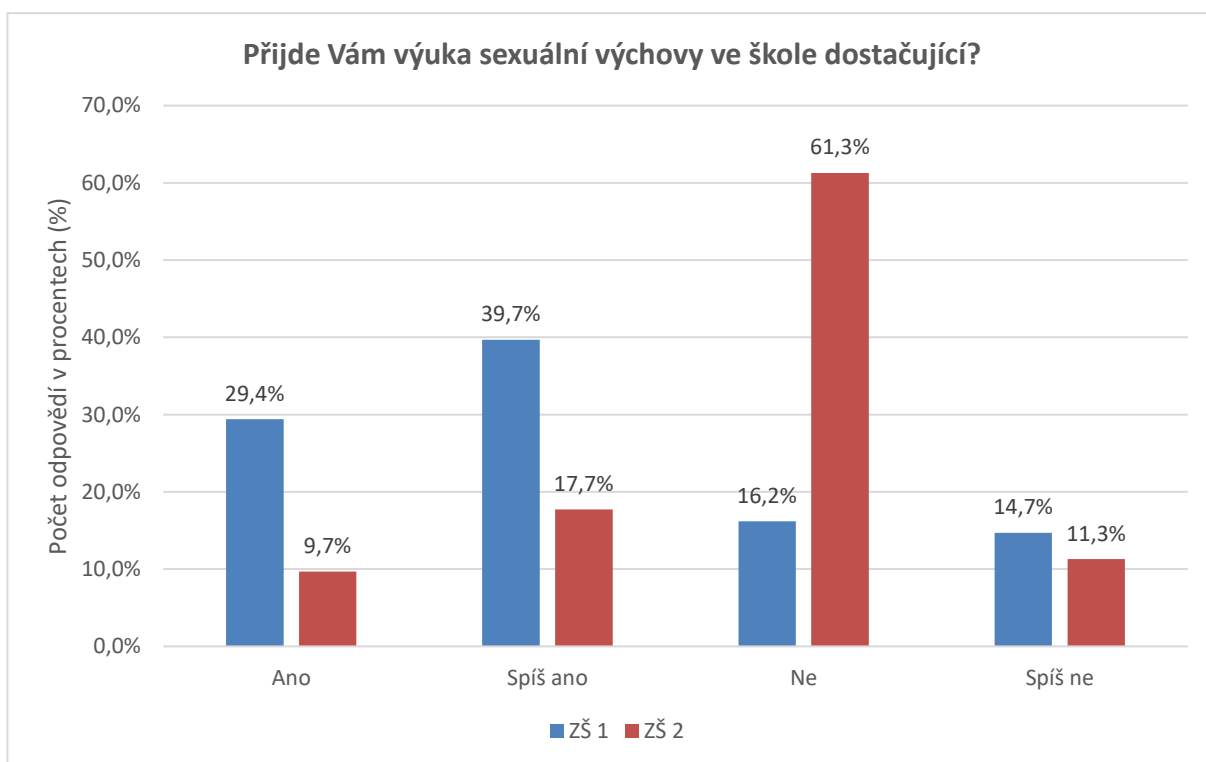
V této otázce jsem chtěla zjistit, zdali žáci vnímají sexuální výchovu jako zásah do svého soukromí. Osm (11,8 %) respondentů ze ZŠ 1 odpovídá *ano*, zatímco v ZŠ 2 tuto odpověď zvolili 2 žáci (3,2 %). Stejným směrem se ubírají i odpovědi *spíš ano*, kde 13 (19,1 %) žáků ZŠ 1 se vyjádřilo, že vnímají sexuální výchovu jako zásah do svého soukromí, zatímco jen 6 (9,7 %) respondentů ze ZŠ 2 sdílí tento názor. Téměř polovina respondentů (32; 51,6 %) odpovídá *ne*, což naznačuje, že tito studenti nevnímají sexuální výchovu jako zásah do svého soukromí. V ZŠ 1 tuto odpověď zvolilo 30 (44,1 %) žáků. Podobné rozdíly jsou pozorovatelné i v odpovědi *spíš ne*, kterou zvolilo 22 (35,5 %) žáků ZŠ 2 a 17 (25,0 %) žáků ZŠ 1.

Obrázek 8: Graf percepce sexuální výchovy jako zásahu do soukromí

Otázka č. 11: Přejde Vám výuka sexuální výchovy ve škole dostačující?

Výsledky porovnání odpovědí na otázku "Přejde Vám výuka sexuální výchovy ve škole dostačující?" mezi ZŠ 1 a ZŠ 2 ukazují výrazné rozdíly v odpovědích. Zatím co na ZŠ 1 20 (29,4 %) respondentů odpovědělo *ano*, na ZŠ 2 takto odpovědělo pouze 6 (9,7 %) žáků. Na ZŠ 1 27 (39,7 %) respondentů odpovědělo *spíše ano*, na ZŠ 2 to bylo jen 11 (17,7 %) žáků. Naopak, výrazným rozdílem je odpověď *ne*, kde na ZŠ 1 odpovědělo 11 (16,2 %) respondentů a na ZŠ 2 výrazně vyšších 38 (61,3 %) žáků. Podobně, i když s menším rozdílem, odpověď *spíše ne* na ZŠ 1 zastávalo 10 (14,7 %) respondentů, zatímco na ZŠ 2 odpovědělo takhle 7 (11,3 %) žáků. Z tohoto srovnání vyplývá, že žáci ze ZŠ 2 považují výuku za nedostatečnou, na rozdíl od žáků ze ZŠ 1, kteří považují výuku spíše za dostatečnou.

Obrázek 9: Graf kvality sexuální výchovy ve školách

Otázka č. 12: Pokud ne, co byste na výuce změnili, nebo co ve výuce postrádáte?

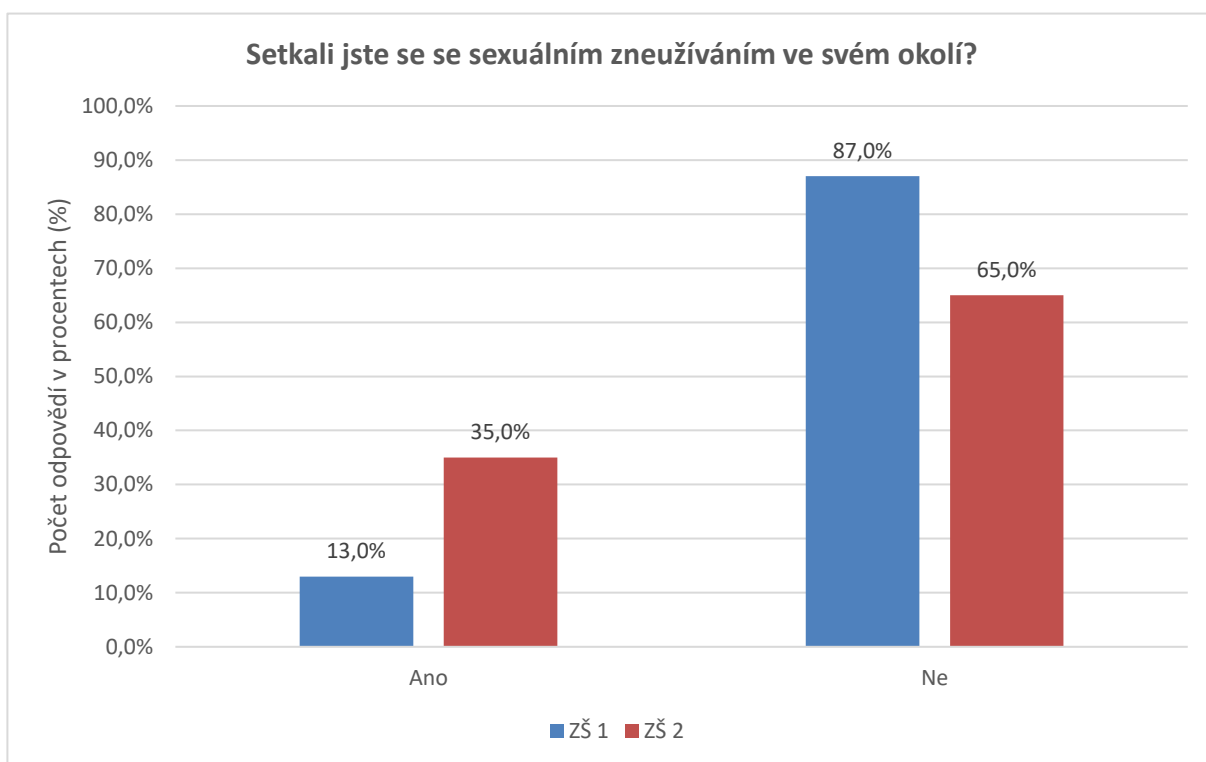
Tato otázka byla jako jediná z celého dotazníku otevřená a odpovídali na ni žáci, kteří v předešlé otázce zvolili odpověď *ne* nebo *spíš ne*.

Na ZŠ 1 se 18 žáků rozhodlo aktivně vyjádřit své názory ohledně výuky. Většina z nich sdílela názor, že současný přístup není dostatečně obsáhlý nebo interaktivní. Kritizovali nedostatek diskuse a preference videí jako hlavního média výuky. Namísto toho, vyjádřili zájem o komunikaci a interaktivní přístup k učivu. Dále vyjádřili přání, aby se výuka sexuální výchovy rozdělila podle pohlaví, což podle nich umožní otevřenější diskuse. Posledním bodem, který se objevil ve většině odpovědí, bylo přání více vyučovacích hodin věnovaných sexuální výchově.

Na ZŠ 2 se vyjádřilo 33 žáků. Nejčastější odpovědí bylo zlepšení a rozšíření výuky, přičemž mnozí z nich vyjádřili touhu po tom, aby se výuka začala vyučovat již od nižších ročníků. Někteří z nich také kritizovali přístup k sexuální výchově v rámci přírodopisu, který se omezuje pouze na pohlavní orgány, a místo toho by raději slyšeli o tématech, která neznají. Stejně jako žáci ze ZŠ 1 by také uvítali interaktivní výuku s možností diskuse. Nicméně odpovědi žáků z druhé základní školy naznačovaly obecnou neuspokojenost s výukou a vyjadřovali přání, aby výuka alespoň započala.

Otázka č. 13: Setkali jste se se sexuálním zneužíváním ve svém okolí?

Otázka č. 13 se týkala sexuálního zneužívání, kde měli žáci na výběr pouze ze dvou odpovědí, a to buď *ano* či *ne*. Z konkrétních dat vyplývá, že v ZŠ 1 odpovědělo pouze 9 (13,0 %) respondentů, že se setkali se sexuálním zneužíváním ve svém okolí, zatímco v ZŠ 2 toto číslo bylo výrazně vyšší (22; 35,0 %). Naopak, v ZŠ 1 sdělilo 59 (87,0 %) respondentů, že se s takovou situací neseťkali, což je oproti ZŠ 2 (40; 65,0 %) výrazně vyšší počet.

Obrázek 10: Graf výskytu sexuálního zneužívání v okolí respondentů

Otázka č. 14: Pokud ano, s jakou formou jste se setkali? (lze vybrat více možností)

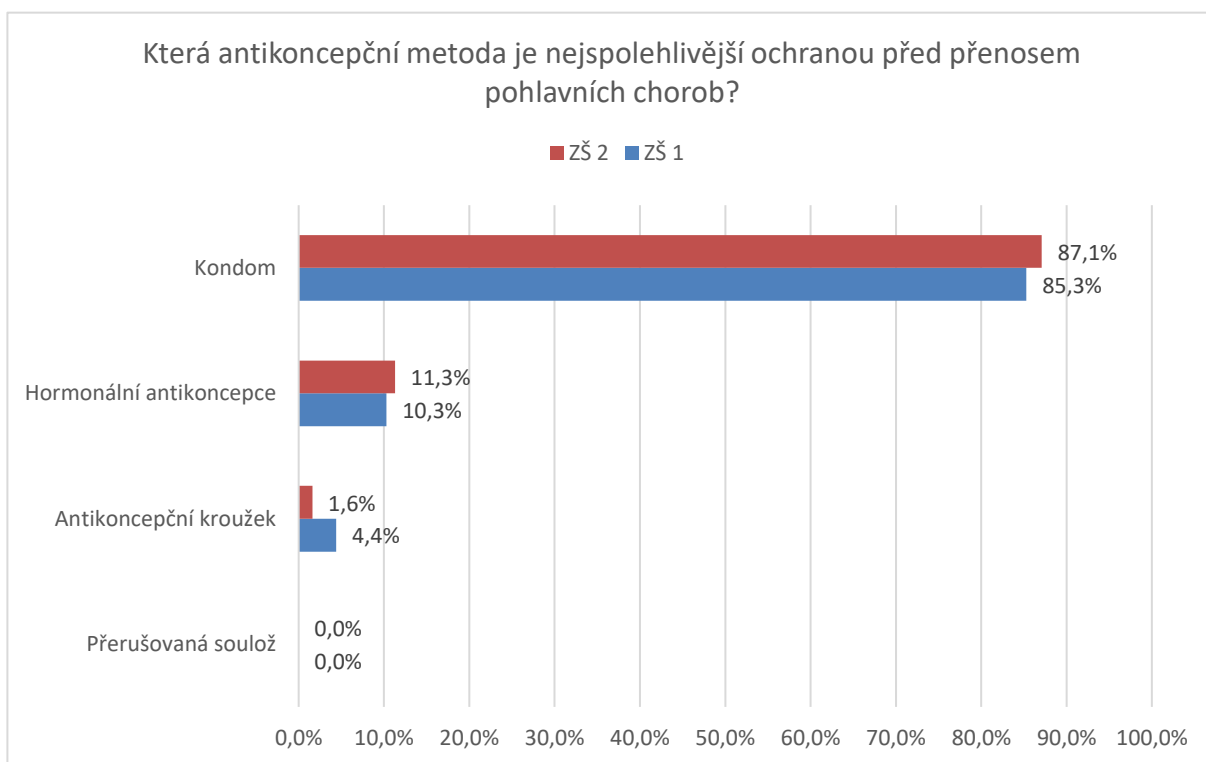
Respondenti, kteří v předchozí otázce označili, že se setkali se sexuálním zneužíváním, byli dotázáni, s jakými formami sexuálního obtěžování se setkali. V otázce mohli vybrat více možností. V ZŠ 1 se ukázalo, že nejčastější formou bylo *verbální zneužívání*, které se vyskytlo ve 3 (33,3 %) případech, následované *sexuálním násilím* ve 2 (22,2 %) případech a *sexuálním obtěžováním* v 6 (66,7 %) případech. Naopak v ZŠ 2 bylo nejčastěji uváděno *verbální zneužívání*, které označilo 9 (40,9 %) žáků a poté *sexuální obtěžování*, které se vyskytlo u 16 (72,7 %) respondentů. Kromě toho v ZŠ 2 byly také zaznamenány případy *exhibicionismu* (3; 13,6 %) a *voyerismu* (2; 9,1 %), což nebylo v ZŠ 1 pozorováno. Jak v ZŠ 1 tak i v ZŠ 2 bylo nejčastější odpovědí *sexuální obtěžování*. Žáci také mohli vybrat odpověď *jiné*, kam mohli libovolně dopsat s jakou formou se setkali, nicméně tuto odpověď nezvolil v obou školách ani jeden respondent. Závěrem lze říct, že v ZŠ 2 došlo k výrazně vyššímu výskytu různých forem sexuálního obtěžování než v ZŠ 1.

Tabulka 5: Formy sexuálního zneužívání

Odpovědi žáků	ZŠ 1		ZŠ 2	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
S verbálním zneužíváním	3	33,3%	9	40,9%
Se sexuálním násilím	2	22,2%	4	18,2%
Se sexuálním obtěžováním	6	66,7%	16	72,7%
S exhibicionismem	0	0,0%	3	13,6%
S voyerstvím	0	0,0%	2	9,1%
Jiné	0	0,0%	0	0,0%

Otázka č. 15: Která antikoncepční metoda je nejspolehlivější ochranou před přenosem pohlavních chorob?

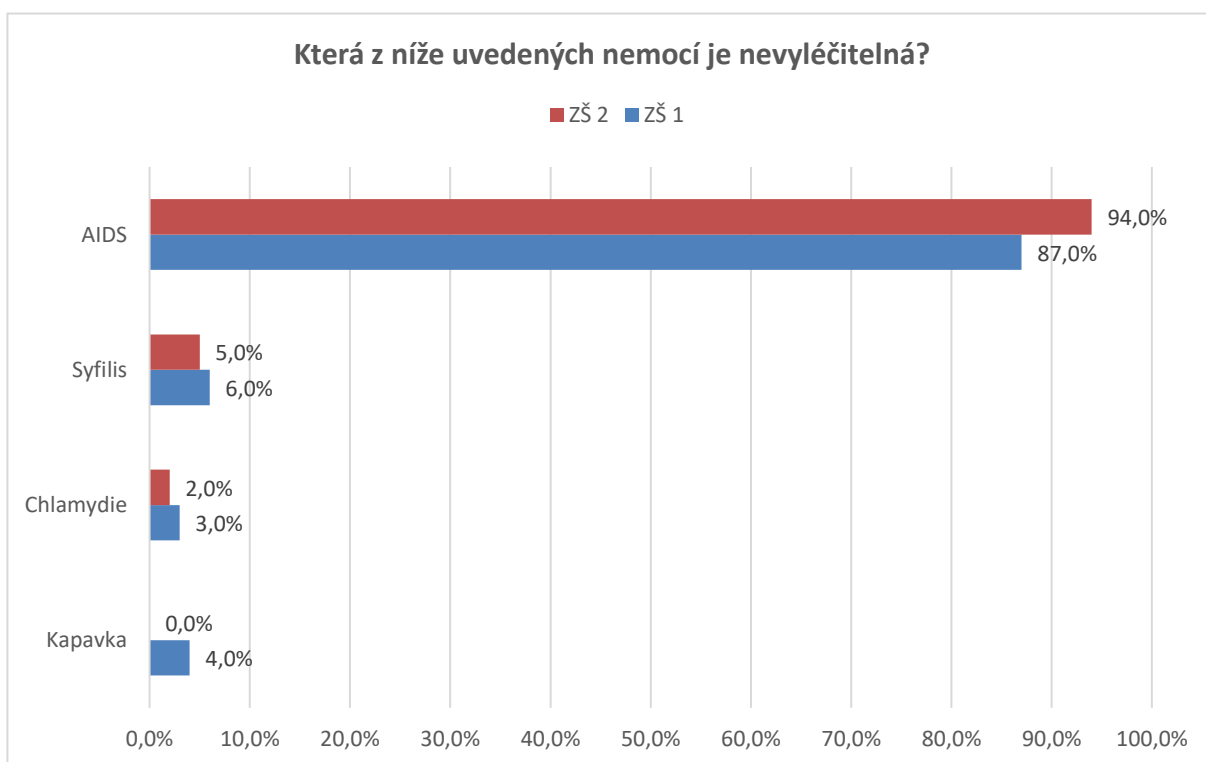
Podle výsledků získaných ze dvou škol, ZŠ 1 a ZŠ 2, je patrné, že mezi studenty obou škol panuje obecné povědomí o antikoncepčních metodách. Žáci byli dotázáni na nejspolehlivější antikoncepční metodu s ohledem na ochranu před přenosem pohlavních chorob. Výsledky ukazují, že v obou školách většina respondentů zvolila jedinou správnou odpověď a to *kondom*. Ve ZŠ 1 odpovědělo 58 (85,3 %) žáků, že kondom je nejspolehlivější ochranou, zatímco ve ZŠ 2 tento názor podpořilo 54 (87,1 %) respondentů. *Antikoncepční kroužek* v ZŠ 1 označili pouze 3 (4,4 %) žáci a v ZŠ 2 1 (1,6 %). *Hormonální antikoncepce* byla zvolena 7x (10,3 %) v ZŠ 1 a taktéž 7x (11,3 %) v ZŠ 2. Možnost *přerušované soulože* nezvolil ani jeden respondent na obou školách.

Obrázek 11: Graf informovanosti o nejspolehlivější antikoncepční metodě

Otázka č. 16: Která z níže uvedených nemocí je nevléčitelná?

V porovnání výsledků mezi ZŠ 1 a ZŠ 2 ohledně otázky "Která z níže uvedených nemocí je nevléčitelná?" lze vidět nepatrné rozdíly. ZŠ 1 vykázala správnou odpověď na tuto otázku, kterou je *AIDS*, s mírou 59 (87,0 %) odpovědí, zatímco ZŠ 2 dosáhla vyššího výsledku, konkrétně 58 (94,0 %) odpovědí. Pokud jde o špatné odpovědi, ty se v ZŠ 1 a ZŠ 2 nijak zásadně neliší. V případě odpovědi, že nemocí je *syfilis*, ZŠ 1 dosáhla 4 (6,0 %) chybných odpovědí, zatímco ZŠ 2 měla 3 (5,0 %). U odpovědi *kapavka* je patrný rozdíl, kdy žáci ZŠ 1 zvolili 3 (4,0 %) chybné odpovědi a ZŠ 2 dosahuje výsledku 0 %. Špatnou odpověď *chlamydie* zvolili 2 (3,0 %) žáci ZŠ 1 a 1 (2,0 %) žák ze ZŠ 2. Celkově lze tedy pozorovat, že ZŠ 2 dosáhla lepších výsledků než ZŠ 1 v rámci této konkrétní otázky, jak co se týče správné odpovědi, tak i snížení míry chybných odpovědí, nicméně v obou školách zvolila většina studentů správnou odpověď – *AIDS*.

Obrázek 12: Graf informovanosti o nevléčitelném onemocnění

Otázka č. 17: Jaký je způsob přenosu HIV infekce? (více správných možností)

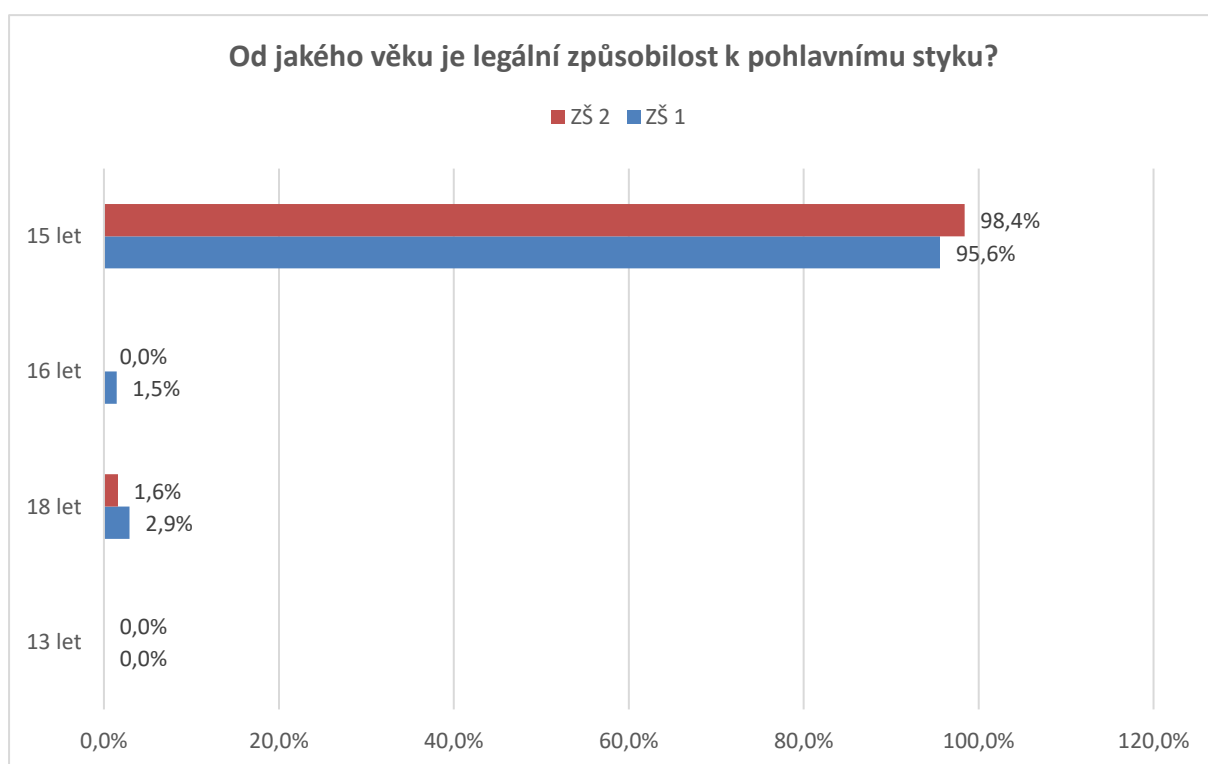
Povědomí studentů o otázce, jak se přenáší infekce HIV, je velmi malé. V případě nezaškrtnutí všech správných odpovědí nebo zaškrtnutí správné odpovědi společně s jinou nesprávnou odpovědí byla respondentova odpověď považována za chybnou. Všechny správné odpovědi, které zahrnovali *fyzický kontakt, anální styk, orální styk a přenos z matky na dítě během těhotenství*, byli u žáků ZŠ 1 zvoleny správně 10krát (14,7 %) a pouze 7krát (11,1 %) u studentů ZŠ 2. V tabulce jsou zobrazeny jak správné, tak nesprávné odpovědi.

Tabulka 6: Přenos HIV

Odpovědi žáků	ZŠ 1		ZŠ 2	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Fyzickým kontaktem	3	4,4%	3	4,8%
Pohlavním stykem	65	95,6%	59	95,2%
Análním stykem	36	52,9%	41	66,1%
Společným užíváním nádobí	4	5,9%	2	3,2%
Kousnutím hmyzem	5	7,4%	9	14,5%
Návštěvou veřejného bazénu	1	1,5%	6	9,7%
Orálním stykem	27	39,7%	31	50,0%
Při těhotenství z matky na dítě	33	48,5%	21	33,9%
Použitím veřejného WC	8	11,8%	3	4,8%

Otázka č. 18: Od jakého věku je legální způsobilost k pohlavnímu styku?

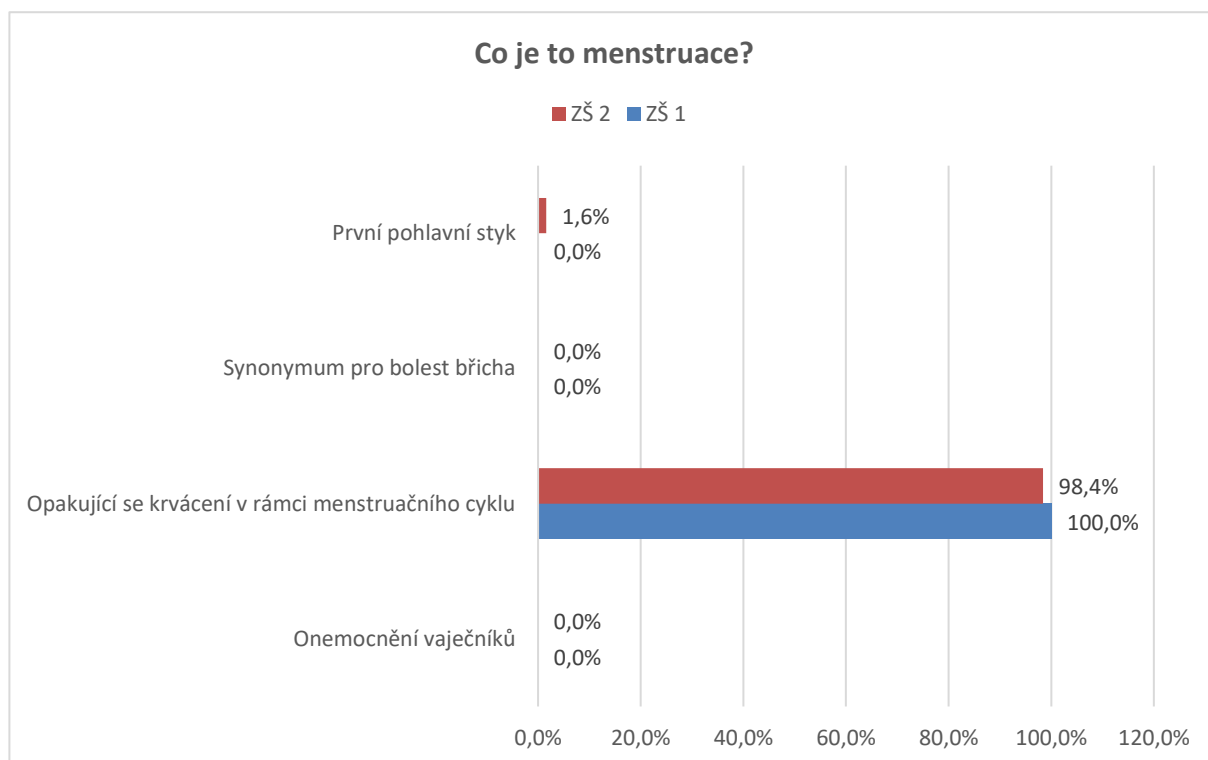
V porovnání výsledků v otázce "Od jakého věku je legální způsobilost k pohlavnímu styku?" ZŠ 1 dosáhla výsledku 65 (95,6 %) správných odpovědí, kde žáci správně označili věk *15 let* jako legální způsobilost k pohlavnímu styku. ZŠ 2 překonala tuto hodnotu o 2 %, což znamená, že 61 (98,4 %) žáků označilo správnou odpověď. Pokud jde o chybné odpovědi, obě školy vykazaly minimální počet. Pouze malé procento studentů obou škol uvádí věk *18 let* jako správný, přičemž žáci ZŠ 1 zvolili tuto dopověď 2krát (2,9 %) a ZŠ 2 1krát (1,6 %). Na ZŠ 1 (1,5 %) žák, označil chybně odpověď *16 let*, na ZŠ 2 tuto odpověď nezvolil nikdo. Věk *13 let* neoznačil ani jeden z žáků obou škol.

Obrázek 13: Graf věkové hranice legálního pohlavního styku

Otázka č. 19: Co je to menstruace?

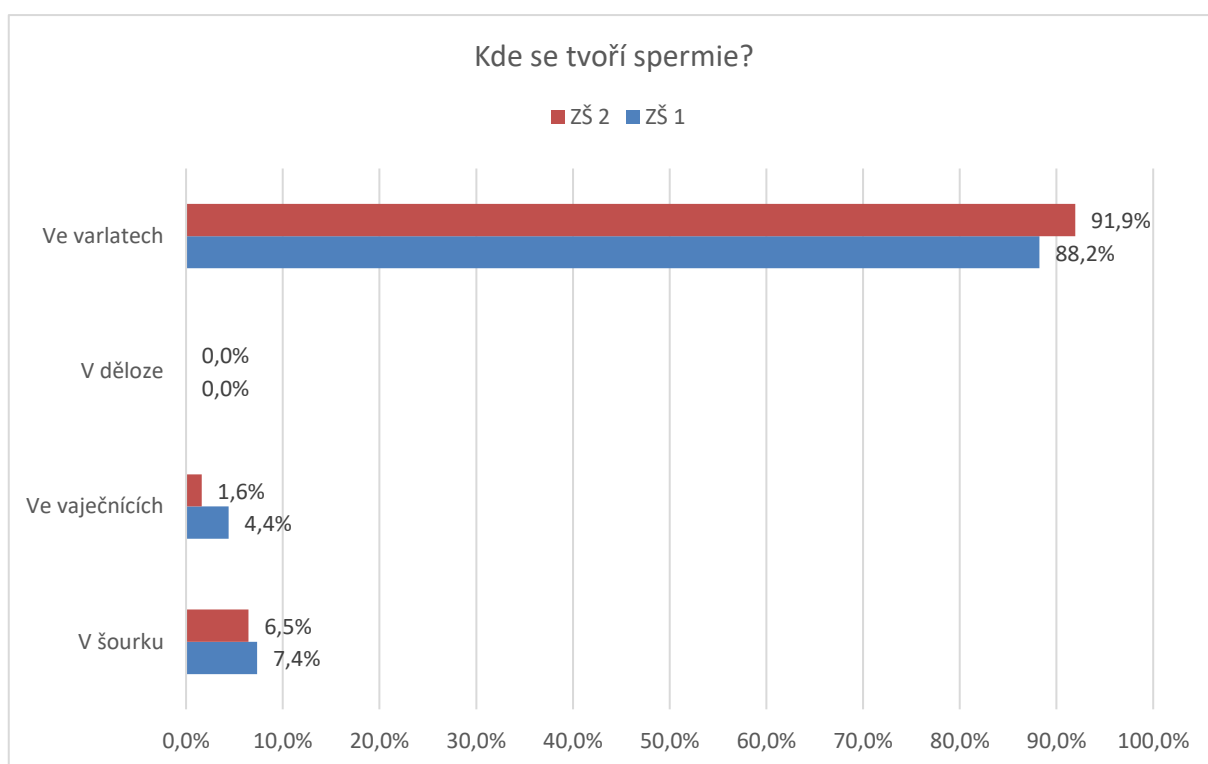
V této otázce dosáhla ZŠ 1 100 % správných odpovědí, že *menstruace je opakující se krvácení v rámci menstruačního cyklu*, kdežto ZŠ 2 dosáhla mírně nižšího výsledku, 98,4 %. Pouze jeden žák (1,6 %) ze ZŠ 2 nesprávně označil odpověď *první pohlavní styk*, zatímco ZŠ 1 neměla žádné takové odpovědi. Ostatní odpovědi ne zvolil ani jeden respondent z obou škol.

Obrázek 14: Graf odpovědí pro pojem menstruace

Otázka č. 20: Kde se tvoří spermie?

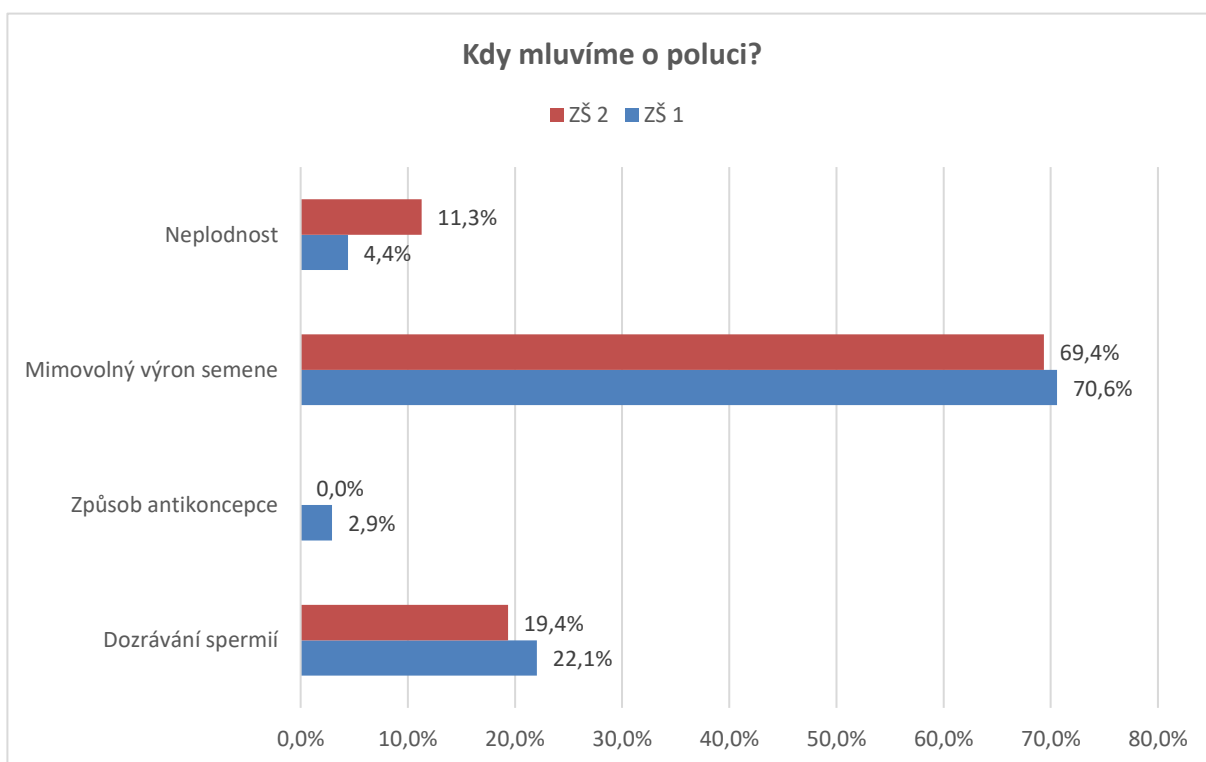
Ve srovnání výsledků mezi ZŠ 1 a ZŠ 2 ohledně místa tvorby spermií dosáhla ZŠ 2 vyššího procentuálního zastoupení správné odpovědi *ve varlatech*, s četností 57 (91,9 %), zatímco ZŠ 1 dosáhla této odpovědi 60krát (88,2 %). Co se týče špatných odpovědí, obě školy dosáhly relativně podobných výsledků. ZŠ 1 měla 5 (7,4 %) žáků, kteří uváděli špatnou odpověď *v šourku*, zatímco ZŠ 2 měla v této otázce zastoupení 4 (6,5 %) žáků. Podobné výsledky zaznamenala odpověď *ve vaječnicích*, kde 3 (4,4 %) žáci ze ZŠ 1 zvolili tuto odpověď, v ZŠ 2 tuto odpověď zvolil jeden žák (1,6 %). Odpověď *v děloze* nezvolil ani jeden respondent.

Obrázek 15: Graf odpovědí pro otázku místa vzniku spermií

Otázka č. 21: Kdy mluvíme o poluci?

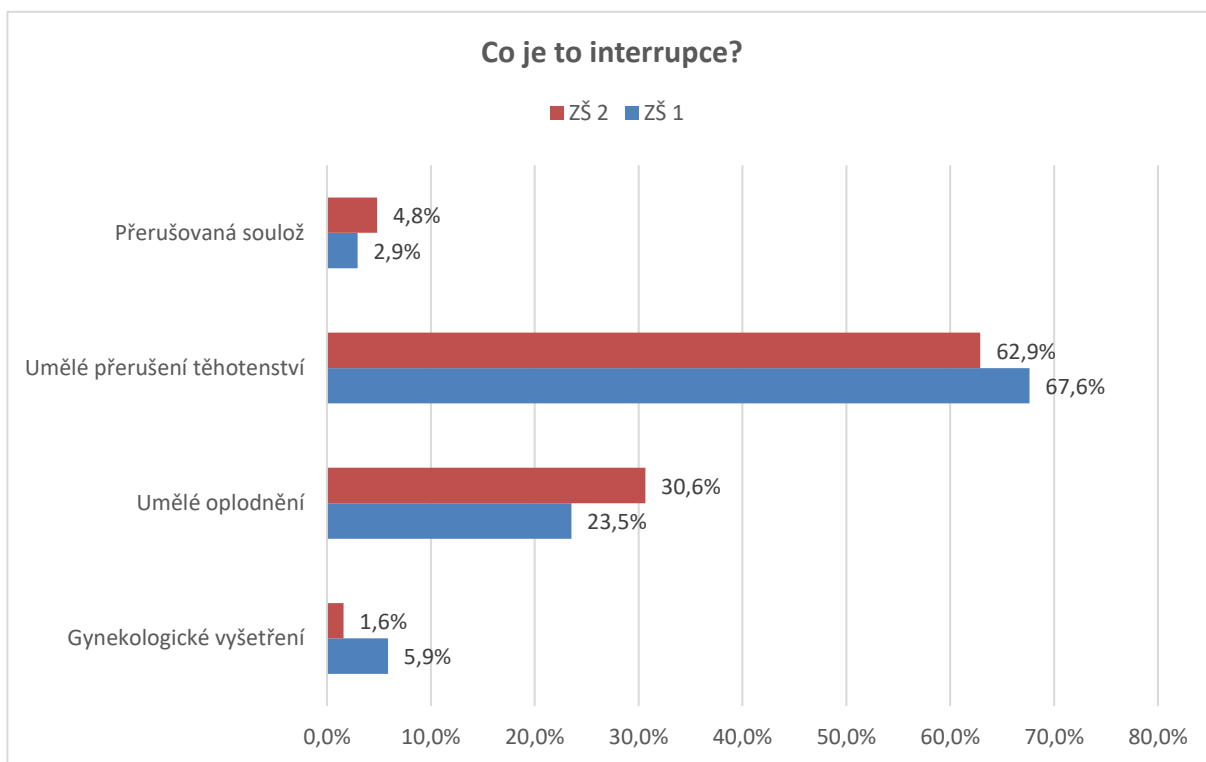
V otázce č. 21 jsem se respondentů ptala, zdali vědí, co je poluce. ZŠ 1 dosahovala 48 (70,6 %) správných odpovědí, za kterou byla považována odpověď *mimovolný výron semene*. Na druhé straně, ZŠ 2 dosahovala 43 (69,4 %) správných odpovědí. Chybnou odpověď, *dozrávání spermií*, označilo na ZŠ 1 15 (22,1 %) žáků a na ZŠ 2 12 (19,4 %). Další chybné odpovědi, jako *antikoncepce* či *neplodnost*, nemají na obou školách takové zastoupení. ZŠ 1 uvádí 2 (2,9 %) chybné odpovědi ohledně *antikoncepce* a 3 (4,4 %) ohledně *neplodnosti*, zatímco ZŠ 2 0 (0,0 %) a 7 (11,3 %) v těchto odpovědích.

Obrázek 16: Graf odpovědí pro pojem poluce

Otázka č. 22: Co je to interrupce?

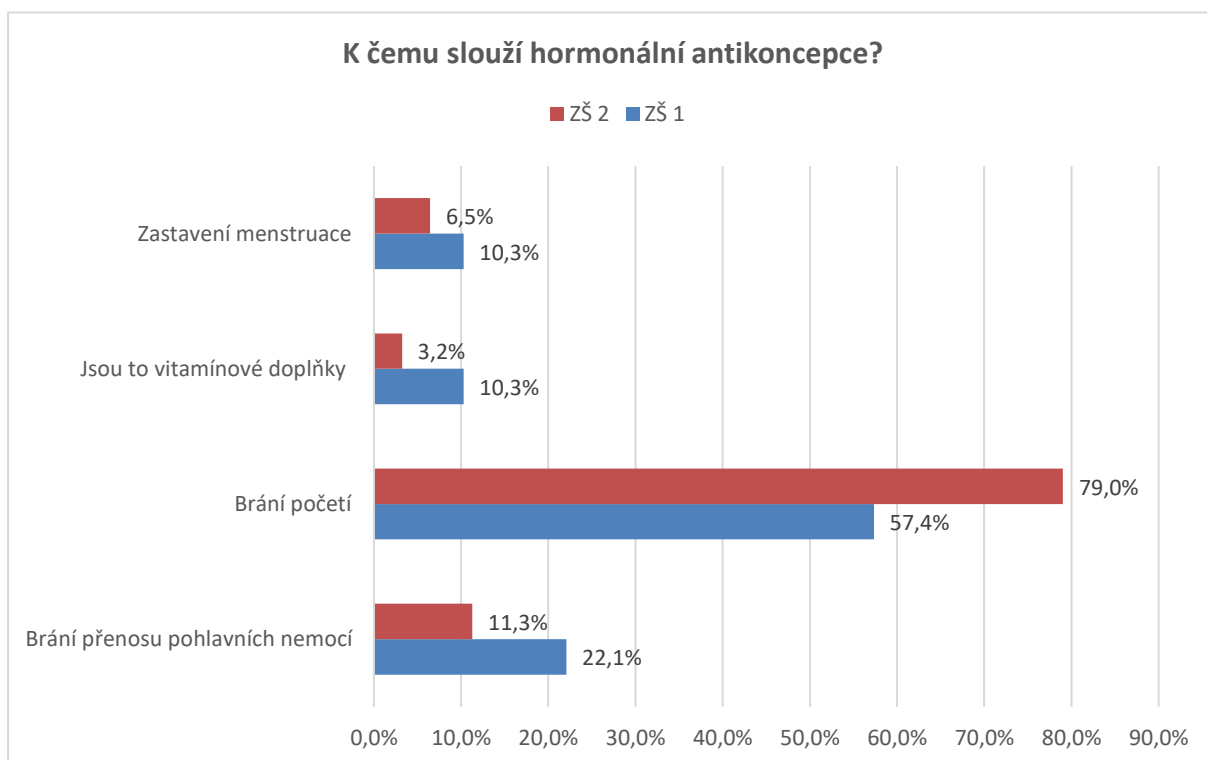
Předposlední otázka dotazníku se týkala pojmu interrupce, kde 46 (67,6 %) žáků ZŠ 1 zvolilo správnou odpověď, *umělé přerušení (ukončení) těhotenství*, v ZŠ 2 toto číslo činilo 39 (62,9 %). ZŠ 2 má nižší procento špatných odpovědí pro odpověď *gynekologické vyšetření* (1; 1,6 %) ve srovnání se ZŠ 1 (4; 5,9 %). Naopak, ZŠ 1 má nižší procento špatných odpovědí pro odpověď *přerušovaná soulož* (2; 2,9 %) ve srovnání se ZŠ 2 (3; 4,8 %). Největší chybovost byla v odpovědi, že interrupce je *umělé oplodnění*. 19 (30,6 %) žáků ze ZŠ 2 zvolilo tuto odpověď, zatímco na ZŠ 1 to činilo 16 (23,5 %) odpovědí.

Obrázek 17: Graf odpovědí pro pojem interrupce

Otázka č. 23: K čemu slouží hormonální antikoncepce?

V poslední otázce "K čemu slouží hormonální antikoncepce?" lze pozorovat poměrně výrazné rozdíly v odpovědích mezi žáky ZŠ 1 a ZŠ 2. Správně odpovědělo 39 (57,4 %) žáků ZŠ 1, že hormonální antikoncepce slouží k *zabránění početí*. Oproti tomu, ZŠ 2 takto odpověděla 49krát (79,0 %). Co se týče špatných odpovědí, v ZŠ 1 15 (22,1 %) studentů špatně zvolilo, že hormonální antikoncepce *brání přenosu pohlavních nemocí*, zatímco ve ZŠ 2 to bylo pouze 7 (11,3 %). Dále 7 (10,3 %) žáků ZŠ 1 a pouze 2 (3,2 %) žáci ZŠ 2 nesprávně označili hormonální antikoncepci jako *vitamínové doplňky*. Poslední odpověď, *zastavení menstruace*, označilo 7 (10,3 %) žáků ZŠ 1 a 4 (6,5 %) žáci ZŠ 2, což byla také nesprávná možnost.

Obrázek 18: Graf odpovědí na otázku o účelu hormonální antikoncepce

8 DISKUSE

Tématem bakalářské práce je sexuální výchova na 2. stupni základních škol. Pro porovnání výsledků jsem oslovila dvě základní školy v Pardubickém kraji. Žákům těchto škol byl, po odevzdání informovaného souhlasu podepsaného od rodičů, předložen tištěný dotazník, který během výuky vyplnili.

Průzkumná otázka č. 1: Jak se liší postoje a názory žáků dvou škol ohledně sexuální výchovy?

Pod tuto průzkumnou otázku spadaly otázky z dotazníku č. 4, 5 a 6

Cílem první výzkumné otázky bylo zjistit, jak se liší názory a postoje žáků na sexuální výchovu. Žáci obou dotazovaných škol vnímají důležitost sexuální výchovy. Na ZŠ 1 se k pozitivnímu vlivu sexuální výchovy ve škole přiklonila většina žáků, stejně tak i žáci ze ZŠ 2. Pouze malé procento jedinců se domnívá, že sexuální výchova není přínosná. Zároveň v obou školách odpověděla více jak polovina respondentů, že jim není nepříjemné hovořit o sexuální výchově ve škole. V otázce rozdělení sexuální výchovy podle pohlaví však odpovědi byli rozdílné. Žáci ZŠ 1 by byli pro rozdělení, naopak žáci ZŠ 2 spíš ne.

Zahraniční studie, publikovaná v roce 2015 společností United Nations Population Fund, provedená v několika evropských zemích, ukázala, že implementace dlouhodobých národních programů v oblasti sexuálního vzdělávání vedla ke snížení počtu těhotenství a potratů u teenagerů a k poklesu výskytu pohlavně přenosných infekcí a HIV infekcí mezi mladými lidmi ve věku 15–24 let (United Nations Population Fund, 2015).

Touto problematikou se také zabývala studie od autorů Kumar et al. (2017), která se soustředila na zhodnocení postojů týkající se reprodukčního zdraví, zhodnocení vnímání reprodukčního a sexuálního zdraví mezi adolescenty a na potřebu výuky sexuální výchovy u školní mládeže (13-19 let) v oblasti okresu Ambala Haryana. Výzkum týkající se sexuální výchovy u adolescentů ukazuje vysoký zájem této populace o tuto formu vzdělávání. Zjištění studie naznačují, že 93,5 % dospívajících projevuje zájem o sexuální výchovu, přičemž mezi chlapci je tento zájem ještě větší (97,1 %) než mezi dívkami (89,7 %). Co se týče důvodů pro zájem o sexuální výchovu, výzkumy naznačují, že většina adolescentů vidí v této formě vzdělávání snížení rizika možných negativních dopadů sexuálního chování. Jedná se především o obavy jako je strach a stigma kolem menstruace, nechtěné a neplánované těhotenství a infekce pohlavně přenosnými chorobami, včetně HIV (Kumar et al., 2017).

V ČR provedla Pondělíčková (2017) výzkum na toto téma v rámci diplomové práce. Z výsledků jejich otázek vyplývá, že 72 % dotazovaných nevdí sexuální výchova. Respondenti její práce označili nejčastěji odpověď *ano* a *spíše ano*, v otázce, zdali berou sexuální výchovu jako přínosnou. Dále zkoumala také otázku pocitu studu během výuky, kde dohromady 79 % respondentů označilo, že nepocítují nebo spíše nepocítují stud. Rozdělení sexuální výchovy podle pohlaví by uvítalo pouze 27 % žáků (Pondělíčková, 2017).

Průzkumná otázka č. 2: Mají žáci zkušenost s nějakou formou sexuálního zneužívání a jaký je jejich obecný postoj k sexuální výchově?

Pro tuto průzkumnou otázku lze nalézt odpovědi v dotazníkových otázkách č. 7, 8, 9, 10, 13 a 14

Druhá výzkumná otázka byla zaměřena na zkušenosti žáků se sexuálním zneužíváním a obecný postoj respondentů k sexuální výchově. Podle výsledků bylo zjištěno, že v ZŠ 2 bylo vyšší procento zkušenosti se sexuálním zneužíváním než v ZŠ 1. Nejčastější formou zneužívání v ZŠ 1 bylo *verbální*, zatímco v ZŠ 2 to bylo *sexuální obtěžování*.

Z bakalářské práce Petržílkové (2023) zaměřené na zkušenosti dětí se sexuálním obtěžováním a nátlakem na internetu vyplývá, že více než polovina dotazovaných respondentů, konkrétně 51,8 %, se setkala se sexuálním obtěžováním. Z celkového počtu 83 respondentů to představuje 28 dívek a 15 chlapců.

V rámci této otázky byly také zkoumány názory respondentů na možnost rozdělení výuky podle pohlaví a jejich preference ohledně výuky prováděné odborníky. Výsledky průzkumu odhalily rozdílné postoje mezi žáky obou základních škol v otázce rozdělení sexuální výchovy podle pohlaví. V ZŠ 1 převažovaly odpovědi *ano* a *spíše ano*, zatímco v ZŠ 2 bylo více odpovědí *ne* a *spíše ne*. Ohledně výuky od odborníků se respondenti obou škol vyjádřili, že by ji uvítali. Zároveň respondenti obou škol nevnímají sexuální výchovu jako zásah do svého soukromí. Překvapivé je, že se žáci zřídka baví se svými rodiči o tématech týkajících se sexuality.

Autoři Kumar et al. (2017) se věnovali otázce, kdo by měl být hlavním poskytovatelem sexuální výchovy pro žáky. V jejich studii se zjistilo, že většina adolescentů preferuje lékaře, následované školou/učitelem a s nejmenší preferencí rodiči. Toto zjištění je v souladu s podobnými studiemi prováděnými v jiných částech světa, jako je studie Jaideep K et al. v Chandigarhu nebo Wong WC et al. v Hongkongu a Zhang L et al. v Číně. Dorle AS et al. provedli studii v Karnatace, která ukázala, že dívky často preferují rodiče jako zdroj informací

o sexu, zatímco chlapci více volí kamarády. Názor Datta SS a kolektivu je zajímavý, protože zdůrazňuje důležitost zapojení škol a vysokých škol do poskytování sexuální výchovy pro dospívající (Kumar et al., 2017).

Kabrhelová (2023) ve své práci zkoumala, kdo by měl podle respondentů vyučovat sexuální výchovu. Nejvíce respondentů (51,49 %) preferovalo sexuologa, následovaného biologem (21,29 %). Pouze 5,94 % respondentů by si vybralo třídního učitele, zatímco 9,90 % by upřednostnilo jakéhokoli učitele. V otázce komunikace o sexu s rodiči odpovědělo 68,81 % respondentů, že na toto téma s nimi konverzaci nenavazují. Dalším cílem studie bylo zjistit, zda mají žáci rozdělenou sexuální výchovu podle pohlaví. Z výsledků lze vyčíst, že výuka pro obě pohlaví probíhá ve 70,93 % případů, zatímco v zbývajících 29,07 % je výuka oddělená (Kabrhelová, 2023).

Téma rozdělení výuky podle pohlaví bylo rozebíráno i v diplomové práci Pondělíčkové (2017), kde se zkoumalo, zda si žáci myslí, že by měla být výuka rozdělena dle pohlaví. Výsledky ukázaly, že většina žáků (73 %) nesouhlasí s touto myšlenkou, což naznačuje poměrně jednoznačný nesouhlas. Naopak 64 % žáků vyjádřilo příznivý postoj k výuce poskytované odborníky bez ohledu na rozdělení výuky dle pohlaví (Pondělíčková, 2017).

Průzkumná otázka č. 3: Jak vnímají respondenti kvalitu sexuální výchovy poskytované na jejich školách?

Pod tuto průzkumnou otázku spadaly otázky z dotazníku č. 1, 2, 11, 12

Respondenti mají různé názory ohledně kvality sexuální výchovy poskytované na jejich školách. V průzkumu byly identifikovány významné rozdíly mezi ZŠ 1 a ZŠ 2. Většina žáků se vyjádřila, že se se sexuální výchovou setkali v rámci výchovy ke zdraví, oproti tomu žáci ZŠ 2 probírali sexuální výchovu pouze velmi okrajově, a to v rámci přírodopisu. Zatímco žáci ZŠ 1 vnímají výuku jako dostatečnou, víc jak polovina žáků ZŠ 2 má názor opačný. Navíc žáci ZŠ 2 vyjádřili nižší spokojenost s obsahem výuky ve srovnání s žáky ZŠ 1, kteří považují výuku za dostačující. Žáci, kteří označili výuku za nedostatečnou, měli možnost specifikovat, co by změnili nebo co jim ve výuce chybí. Žáci ZŠ 1 projevili zájem o interaktivní přístup, více prostoru pro diskusi, rozdělení výuky podle pohlaví a zvýšení počtu vyučovacích hodin věnovaných sexuální výchově. Naopak žáci ZŠ 2 žádají o zlepšení a rozšíření výuky, upřednostňují interaktivní metody výuky a očekávají začlenění sexuální výchovy již do nižších ročníků.

Bakalářská práce od Kabrhelové (2023) se zaměřila na hodnocení sexuální výchovy na školách z pohledu studentů. Na otázku, zdali sexuální výchova poskytuje dostatek informací, zvolilo 20,35 % respondentů odpověď *ne* a 18,02 % odpověď *spíše ne*. Naopak 41,28 % respondentů vybralo možnost *spíše ano* a 20,35 % odpovědělo *ano*. Co se týče způsobu výuky, více než polovina respondentů (57,56 %) hodnotí výchovu kladně. Z těch, kteří uvedli *ano*, by chtělo 80 % žáků zapojit přednášky či besedy s odborníky do výuky, 72,29 % by změnilo způsob výuky a 67,06 % by zavedlo využívání učebních pomůcek a materiálů. Dále by 38,82 % respondentů chtělo změnit vyučujícího. Tyto výsledky naznačují, že i když je většina respondentů spokojena se způsobem výuky sexuální výchovy, stále existuje prostor pro zlepšení, zejména co se týče zapojení odborníků a modernizace výuky (Kabrhelová, 2023).

Touto problematikou se zabývala ve své práci i Podnecká (2020), která se u žáků zaměřila na hodnocení informací o sexualitě získaných na základní škole. Výsledky naznačují, že žáci nejsou s informacemi o sexualitě, které dostávají od učitelů, dostatečně spokojeni. Z její práce vyplývá, že v 8. třídě 36 % respondentů hodnotilo informace jako dostatečné, zatímco podobný počet žáků hodnotil informace jako buď dobré nebo nedostatečné. Pouze jeden žák (5 %) hodnotil informace jako výborné. V 9. třídě bylo zjištěno, že 65 % respondentů odpovědělo „nedostatečně“, což naznačuje výraznou nespokojenost s informacemi o sexualitě poskytovanými na základní škole. Nikdo z respondentů v 9. třídě neoznačil tyto informace jako výborné, 30 % žáků označilo odpověď jako „dobře“ a pouze 5 % odpovědělo „dostatečně“ (Podnecká, 2022).

Průzkumná otázka č. 4: Jaká je informovanost žáků o základních pojmech týkajících se sexuální výchovy a kde nejčastěji informace získávají?

Ke zhodnocení této průzkumné otázky se vztahují dotazníkové otázky č. 3, 8, 15 až 23

Poslední průzkumná otázka se zaměřuje na informovanost žáků o základních pojmech týkajících se sexuální výchovy a zdroje, ze kterých nejčastěji získávají tyto informace. Výsledky ukázaly rozdíly v informovanosti žáků mezi jednotlivými pojmy. Nejméně chybovali v pojmech jako menstruace, tvorba spermií a legální věk pro pohlavní styk. Naopak otázka o přenosu HIV infekce byla obtížná, kde pouze malé procento žáků odpovědělo správně. Překvapivě nižší informovanost byla i u pojmu hormonální antikoncepce, poluce a interrupce. Zdroje informací se lišily mezi školami, kde žáci ZŠ 1 uváděli jako hlavní zdroj školu a žáci ZŠ 2 preferovali internet a informace od kamarádů. Někteří žáci také hledali informace v knihách/časopisech, na stránkách pro dospělé nebo se obraceli na své sourozence.

Studie doktorky Nesan et al. (2021), provedená v Indii, se zaměřila na zhodnocení současných znalostí školních adolescentů o reprodukčním zdraví a jeho souvislosti s jejich sociodemografickým profilem a na chápání školní sexuální výchovy. V rámci studie byly získány odpovědi od 346 respondentů a jejich cílem bylo porovnat výsledky s jinými výzkumy v oblasti sexuální výchovy. Z výsledků studie vyplývá, že 51,3 % studentů mělo pozitivní postoj k zavedení sexuální výchovy do osnov. Kromě toho 42,6 % účastníků vnímalo správný význam sexuální výchovy, což odpovídá výsledkům studie provedené Muellerem TE a kolektivem, kde většina dospívajících vyžadovala sexuální výchovu jako ochranu před pohlavně přenosnými chorobami, HIV a neplánovaným těhotenstvím. Ve studii se rovněž zjišťovalo, kde studenti preferují získávání informací o sexuální výchově. Zjistilo se, že 15,6 % respondentů preferuje informace poskytnuté od rodičů a 39,0 % od učitelů. Tyto výsledky jsou v souladu s předchozími studiemi, kde většina studentů volila sexuální výchovu poskytovanou ve škole. Studie Jaideep K. et al. provedená v Chandigarhu například ukázala, že 76,74 % studentů považovalo učitele za nejlepšího poskytovatele sexuální výchovy. Naopak studie Sharan ram et al. naznačila, že rodiče vidí učitele jako nejlepší zdroj pro poskytování komplexní sexuální výchovy a že nedostatečné znalosti tématu, společenské tabu a kulturní rozdíly mohou být důvody, proč rodiče nejsou vyhledávaným zdrojem informací o sexuální výchově (Nesan et al., 2021).

V roce 2017 byla provedena studie od autorů Kumah et al., které se zabývali vnímáním sexuální výchovy studenty. Ta poukazuje na rozdíly v preferencích komunikace o sexuálních tématech mezi studenty KNUST JHS (Kwame Nkrumah University of Science and Technology Junior High School) a dospělými autoritami. Zjištění naznačují, že studenti nevykazují jednoznačnou tendenci dávat přednost rozhovorům s vrstevníky před konverzacemi s rodiči nebo učiteli, což odporuje běžnému přesvědčení o pohodlnějším prostředí pro diskuzi s vrstevníky. Také bylo zjištěno, že mnoho studentů má značné obtíže hovořit o tělesných změnách s rodiči (Kumah et al., 2017).

V diplomové práci Lainerové (2014) byl zkoumán vztah žáků k informacím z médií oproti informacím ze školy. Dotazovala se žáků 7., 8. a 9. tříd na to, kde získávají více informací. Výsledky ukázaly, že 47,5 % žáků 7. třídy dostává více informací z médií. Pro 8. třídy bylo toto číslo 54,7 % a pro 9. třídy 54,1 %. Z celkového vzorku se 30,6 % žáků vyjádřilo, že by chtělo získávat více informací právě ze školy (Lainerová, 2014).

9 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala tématem *Sexuální výchova na druhém stupni základních škol*. Práce obsahuje jak teoretický, tak i praktický rámec problematiky sexuální výchovy ve školním prostředí.

Teoretická část práce byla strukturovaná do několika hlavních kapitol. První kapitola byla zaměřena na popis lidské sexuality a pojmy s ní spojené. Druhou, nejrozsáhlejší kapitolou, byla samotná sexuální výchova. Zde byly v rámci podkapitol rozepsány otázky týkající se významu sexuální výchovy a jejich cílů, rovin, základních modelů, obsahu sexuální výchovy a v neposlední řadě vliv rodiny na sexuální výchovu. Další důležitou částí byly vzdělávací programy v České republice, které byly rozděleny na rámcové a školní. Poslední kapitola byla věnována historii sexuální výchovy v České republice, kde byl proveden rozbor historického vývoje sexuální výchovy včetně klíčových událostí, změn v přístupu k této problematice a současného stavu vzdělávání v této oblasti.

Hlavním cílem praktické části bylo získat informace o spokojenosti žáků s výukou sexuální výchovy, jejich úrovni informovanosti v této oblasti a zdrojích, odkud čerpají informace. Pro dosažení těchto cílů bylo provedeno kvantitativní šetření formou dotazníků.

Respondenti mají různé názory na kvalitu sexuální výchovy na svých školách. V průzkumu byly identifikovány významné rozdíly mezi ZŠ 1 a ZŠ 2. Je zde výrazný fakt, že žáci ZŠ 1 jsou s výukou daleko více spokojeni než žáci ZŠ 2. Nicméně v obou případech žáci vyjádřili zájem o interaktivní přístup, více prostoru pro diskusi, rozdělení výuky podle pohlaví, zvýšení počtu vyučovacích hodin věnovaných sexuální výchově a očekávali by začlenění sexuální výchovy již do nižších ročníků.

Z výsledků dotazníkového šetření lze konstatovat, že informovanost žáků není úplně dostatečná. Hlavní nedostatek vnímám v otázce přenosu HIV, kde pouze zlomek studentů zakroužkoval správně všechny odpovědi. Někteří žáci si dokonce myslí, že se HIV infekce přenáší kousnutím hmyzem nebo obyčejným fyzickým kontaktem s nakaženým. Naopak orální styk, který je potencionálním rizikem nákazy, byl zvolen u obou škol v 50 % a méně. Tato skutečnost poukazuje na možnost, že by adolescenti nebyli schopni žít bezpečný sexuální život. Nicméně nelze opomenout, že více jak 85 % studentů zvolilo kondom jako nejspolehlivější antikoncepční metodu před přenosem pohlavních chorob.

Zdroje informací mezi žáky z ZŠ 1 a ZŠ 2 se výrazně lišily. Zatímco pro ZŠ 1 byla nejčastějším zdrojem škola, pro ZŠ 2 byl nejčastěji voleným zdrojem internet. Je zajímavé, že i mezi těmito dvěma skupinami existují jednotlivci, kteří preferují tradiční zdroje informací jako knihy nebo časopisy, ačkoliv jejich podíl je relativně malý. Tato variabilita v získávání informací má pro vzdělávací prostředí velký význam. Sledování aktuálních trendů v technologiích ve vzdělávání může být klíčové pro poskytování kvalitního a efektivního vzdělání, které odpovídá současným trendům dnešní generace.

9.1 Doporučení pro praxi

Výsledky této práce mohou posloužit jako odrazový můstek pro výuku sexuální výchovy. Mohou tak pomoci ukázat vyučujícím, co je potřeba zlepšit a na co je potřeba se zaměřit ve výuce na základě zjištěných výsledků od žáků.

10 POUŽITÁ LITERATURA

10.1 Knižní zdroje

KAŇÁK, Jan. Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy. 1. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-802-6402-909.

KOLIBA, Peter; WEISS, Petr; NĚMEC, Martin a DIBONOVÁ, Markéta. Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství. 1. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2039-0.

ŠRÁMKOVÁ, Taťána. Sexuologie pro zdravotníky. 1. Praha: Galén, 2015. ISBN 978-80-7492-162-9

WEISS, Petr; ŠULOVÁ Lenka. Sexuologie. 1. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8

10.2 Internetové zdroje

EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Picken, N., Sexuality education across the European Union – An overview, Publications Office. 2020. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/869234>. [cit. 2024-03-13]

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY. Sexual health. Online. ©2024. Dostupné z: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1081?language_content_entity=en. [cit. 2024-02-14].

Gender and health. Online. World Health Organization. 2023. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1. [cit. 2023-11-09].

GOLDOVÁ, Lucie. Výuka výchovy k sexuálně reprodukčnímu zdraví z pohledu učitele výchovy ke zdraví [online]. Brno, Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jitka REISSMANNOVÁ. 2021. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ngr5z/>, [cit. 2024-01-31].

HAJDINOVÁ, Světlana. Etická výchova – Učebnice pro 8. ročník základních škol a víceletá gymnázia. Online. 1. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2014. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/ucebnice-ke-stazeni/> . [cit. 2024-02-06].

HAMPLOVÁ, Ludmila. Líbí se ti to? Sexuální výchova nemá být jen o antikoncepci a pohlavních chorobách. Online. Zdravotnický deník. 2018. Dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2018/10/libi-se-ti-sexualni-vychova-nema-byt-jen-antikoncepci-pohlavnich-chorobach/>. [cit. 2024-02-07].

JONÁŠOVÁ, Iveta. Co dělat, aby se předešlo sexuálnímu zneužívání dítěte?. Online. Šance dětem. 2012, 22.9.2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/sexualni-zneuzivani-ditete>. [cit. 2024-02-06].

KABRHELOVÁ, Denisa. Sexuální výchova na 2. stupni základních škol. Online, Bakalářská práce, vedoucí Hájková Lucie. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2023. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/80895/KabrhelovaD_SexualniVychova_LH_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [cit. 2024-02-05].

KALÁČKOVÁ, Tereza. Sexuální výchova (1. část). Online. In: Průvodce vzděláváním. 2019. Dostupné z: <https://pruvodce-vzdelavanim.cz/sexualni-vychova-cast-1/>. [cit. 2024-02-05].

KUBICOVÁ, Martina. Pohlavně přenosné nemoci u dospívajících. Online. Pediatrie pro praxi. 2015, roč. 2015, č. 16, s. 1-6. Dostupné z: <https://www.pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2015/06/11.pdf>. [cit. 2024-01-30].

KUMAH, Naana Yaa Gyamea; KYERE, Francis a AGYEMANG, Agnes Barnie. An Analysis of Students' Perception of Sex Education Programmes and Their Effects on Adolescent Sexual Behaviour in KNUST Junior High School, Kumasi. Online. Journal of Education and Practice. 2017, roč. 8, č. 32, s. 26-37. ISSN 2222 - 288X. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/234641184.pdf>. [cit. 2024-03-21].

Kumar R, Goyal A, Singh P, Bhardwaj A, Mittal A, Yadav SS. Knowledge Attitude and Perception of Sex Education among School Going Adolescents in Ambala District, Haryana, India: A Cross-Sectional Study. J Clin Diagn Res. 2017 Mar;11(3):LC01-LC04. doi: 10.7860/JCDR/2017/19290.9338. Epub 2017 Mar 1. PMID: 28511413; PMCID: PMC5427339. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5427339/> [cit. 2024-03-19].

LAINEROVÁ, Renata. Pohled na sexuální výchovu v základních školách (z hlediska učitelů a žáků). Online, Diplomová práce. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2014. Dostupné

z: <https://dspace.tul.cz/server/api/core/bitstreams/12a6a07c-1ebd-4c89-b8ae-ff765f0a038a/content>. [cit. 2024-03-20].

MILFAIT, René. Co je komerční sexuální zneužívání dětí a dospívajících. Online. Šance dětem. 2015, 22. 09. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/co-je-komercni-sexualni-zneuzivani-deti-dospivajicich>. [cit. 2024-02-12].

MŠMT. Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách [online]. 2010. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladnivzdelavani/doporuzeni-msmt-k-realizaci-sexualni-vychovy-v-zakladnich>. [cit. 08-11-2023].

MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Online. 2021. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznacenymi-zmenami.pdf> [cit. 2024-02-13].

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Rámcové vzdělávací programy. Online. Národní pedagogický institut České republiky. 2023. Dostupné z: <https://www.npi.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>. [cit. 2024-02-13].

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání. Online. Národní ústav pro vzdělávání. 2021. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>. [cit. 2024-02-14].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Menstruace a antikoncepce. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/137-menstruace-a-antikoncepce>. [cit. 2024-02-06].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. Sexuální zdraví. Online. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2024. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/332> . [cit. 2024-02-14].

PAVLICA, Karel. Přitažlivost, chování a identita. Jak se zorientovat v sexuální orientaci? Online. Prague pride. 2021. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/1689-jak-se-zorientovat-v-sexualni-orientaci>. [cit. 2024-02-07].

PETRŽÍLKOVÁ, Anna. Zkušenosti dětí se sexuálním obtěžováním a nátlakem na internetu. Online, Bakalářská práce, vedoucí Mgr. Ivana Müllerová. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta zdravotnických studií, 2023. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/81938/PetrzilkovaA_ZkusenostiDeti_IM_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [cit. 2024-04-11].

PLANNED PARENTHOOD FEDERATION OF AMERICA INC. What is Sex Education? Online. Planned Parenthood. ©2024. Dostupné z: <https://www.plannedparenthood.org/learn/for-educators/what-sex-education>. [cit. 2024-02-05].

PONDĚLÍČKOVÁ, Adriana. Sexuální výchova ve školách. Online, diplomová práce, vedoucí Váňová, Miroslava. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, HTF – Katedra učitelství, 2017. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/86871>. [cit. 2024-02-05].

RAŠKOVÁ, Miluše. 2011. Užití metod sexuální výchovy z pohledu historie a současnosti českého školství. Arnica 2011, 2, 49–55. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň. ISSN 1804-8366. Dostupné z: https://www.arnica.zcu.cz/images/casopis/2011/rozdelene_clanky/3ClanekARNICA22011.pdf [cit. 2023-11-08].

RVP – Rámcové vzdělávací programy [online]. © 2022 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>. [cit. 2024-02-14].

Siva, VK; Queen Nesan, G Shiny Chrism; Jain, Timsi. Knowledge, attitude and perception of sex education among school going adolescents in urban area of Chennai, Tamil Nadu. Journal of Family Medicine and Primary Care 10(1): p 259-264, January 2021. | DOI: 10.4103/jfmprc.jfmprc_1650_20 Dostupné z: https://journals.lww.com/jfmprc/fulltext/2021/10010/knowledge_attitude_and_perception_of_sex.45.aspx [cit. 2024-03-21].

SLAVÍKOVÁ, Vanessa. Výuka výchovy k sexuálně reprodukčnímu zdraví z pohledu učitele výchovy ke zdraví. Online, Bakalářská práce, vedoucí Mgr. Věra Vránová, Ph.D. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra antropologie a zdravotní vědy, 2020. Dostupné z: https://theses.cz/id/uspuz7/Vychova_k_reprodukcnimu_zdravi_v_CR_a_za_hranici_-_Vanessadocx.pdf. [cit. 2024-01-31].

Standardy pro sexuální výchovu v Evropě. Online. 2017. s. 1-74. Dostupné z: https://www.bzga-hocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BZgA_Standards_Czech.pdf. [cit. 2023-11-09].

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. Chlamydiové infekce v kostce. Online. © Státní zdravotní ústav. 2023. Dostupné z: <https://szu.cz/odborna-centra-a-pracoviste/centrum-epidemiologie-a-mikrobiologie/infekcni-nemoci-tematicky/nove-a-znovu-se-objevujici-infekcni-nemoci->

[emerging-and-reemerging-infectious-disease/sexualne-prenosne-nemoci/chlamydiove-infekce-v-kostce/](#). [cit. 2024-02-01].

UNITED NATIONS POPULATION FUND. Sexuality education: What is it? Online. UNITED NATIONS POPULATION FUND. United Nations population fund. 2015, s. 1-4. Dostupné z: https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GAKC_Policy_Brief_No_1_rz.pdf. [cit. 2024-03-19].

UZEL, Radim. Sexuální výchova v rodině i ve škole. Online. Šance dětem. 2016, 13.10.2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/sexualni-vychova-v-rodine-i-ve-skole>. [cit. 2024-02-06].

WEISS, Petr. Poruchy pohlavní identity. Online. Psychiatrie pro praxi. 2012, roč. 13, č. 3, s. 1-3. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2012/03/03.pdf>. [cit. 2024-02-13].

ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva. Informovaný souhlas rodičů. Online. IS MUNI. 2015. Dostupné také z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2015/ZS1BP_APB3/um/Informovany_souhlas_rodicu.pdf. [cit. 2023-11-15].

11 PŘÍLOHY

Příloha A: <i>Dotazník</i>	67
Příloha B: <i>Informovaný souhlas</i>	71

Příloha A: Dotazník

Dotazník k BP

Sexuální výchova na 2. stupni základních škol

Dobrý den,

jmenuji se Tereza Šejvlová a jsem studentkou Fakulty zdravotnických studií bakalářského studijního oboru Všeobecné ošetřovatelství Univerzity Pardubice. V rámci bakalářské práce na téma Sexuální výchova na 2. stupni základní školy se zabývám informovaností studentů v oblasti sexuální výchovy. Součástí práce je dotazník, jehož vyplnění poslouží jako podklad pro bakalářskou práci. Dotazník je zcela anonymní a dobrovolný a informace z něj budou použity pouze k tvorbě bakalářské práce, proto Vás prosím o co nejpřesnější vyplnění.

Předem děkuji za ochotu a za spolupráci.

Pokud není uvedeno jinak, označte kroužkem pouze jednu správnou odpověď.

Pohlaví: chlapec/dívka

Věk

- 1) Setkali jste se na Vaší škole se sexuální výchovou?
 - a. Ano
 - b. Ne

- 2) Jestliže ano, v rámci, jakého předmětu? (lze vybrat více možností)
 - a. Přírodopis
 - b. Rodinná výchova
 - c. Občanská výchova
 - d. Výchova ke zdraví
 - e. Jiný předmět:

- 3) Kde nejčastěji vyhledáváte či získáváte informace o sexuální výchově? (lze vybrat více možností)
 - a. Ve škole
 - b. Rodiče
 - c. Kamarádi, spolužáci
 - d. Internet
 - e. Knihy, časopisy
 - f. Televize
 - g. Umělá inteligence
 - h. Jiný zdroj:

- 4) Je vám nepříjemné hovořit o sexuální výchově ve škole?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne
- 5) Vnímáte sexuální výchovu jako přínos?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne
- 6) Uvítali byste rozdělení sexuální výchovy na skupiny podle pohlaví (tedy jedna skupina chlapci a druhá děvčata)?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne
- 7) Je vám nepříjemné hovořit o sexuální výchově před opačným pohlavím?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne
- 8) Probíráte s rodiči otázky sexuality?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne
- 9) Bylo by pro vás přínosnější, kdybyste měli výuku sexuální výchovy od odborníků (např. sexuolog, psycholog)?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne
- 10) Vnímáte sexuální výchovu jako zásah do svého soukromí?
- Ano
 - Spíš ano
 - Ne
 - Spíš ne

- 11) Přejde Vám výuka sexuální výchovy ve škole dostačující?
a. Ano
b. Spíš ano
c. Ne
d. Spíš ne
- 12) Pokud ne, co byste na výuce změnili, nebo co ve výuce postrádáte?
.....
- 13) Setkali jste se se sexuálním zneužíváním ve svém okolí?
a. Ano
b. Ne
- 14) Pokud ano, s jakou formou jste se setkali? (lze vybrat více možností)
a. S verbálním zneužíváním
b. Se sexuálním násilím
c. Se sexuálním obtěžováním
d. S exhibicionismem (*sexuální úchylka, kdy dochází k obnažování a masturbaci před dítětem*)
e. S voyeurismem (*sexuální úchylka, kdy dochází k sexuálnímu vzrušení při pozorování svlékajících se nebo nahých dětí*)
Jiné:
- 15) Která antikoncepční metoda je nejspolehlivější ochranou před přenosem pohlavních chorob?
a. Kondom
b. Antikoncepční kroužek
c. Přerušovaná soulož
d. Hormonální antikoncepce
- 16) Která z níže uvedených nemocí je nevyléčitelná?
a. Syfilis
b. AIDS
c. Kapavka
d. Chlamydie
- 17) Jaký je způsob přenosu HIV infekce? (více správných možností)
a. Fyzickým kontaktem (např. objetím, podáním ruky)
b. Pohlavním stykem
c. Análním stykem
d. Společným užíváním nádobí
e. Kousnutím hmyzem
f. Návštěvou veřejného bazénu
g. Orálním stykem
h. Při těhotenství z matky na dítě
i. Použitím veřejného WC

- 18) Od jakého věku je legální způsobilost k pohlavnímu styku?
- 13 let
 - 18 let
 - 16 let
 - 15 let
- 19) Co je to menstruace?
- Onemocnění vaječnicků
 - Opakující se krvácení v rámci menstruačního cyklu
 - Synonymum pro bolest břicha
 - První pohlavní styk
- 20) Kde se tvoří spermie?
- V šourku
 - Ve vaječnicích
 - V děloze
 - Ve varlatech
- 21) Kdy mluvíme o poluci?
- dozrávání spermií
 - způsob antikoncepce
 - mimovolný výron semene
 - neplodnost
- 22) Co je to interrupce?
- gynekologické vyšetření
 - umělé oplodnění
 - umělé přerušování (ukončení) těhotenství
 - přerušovaná soulož
- 23) K čemu slouží hormonální antikoncepce?
- Brání přenosu pohlavních nemocí
 - Brání početí
 - Jsou to vitamínové doplňky
 - Zastavení menstruace
- 24) K čemu slouží hormonální antikoncepce?
- Brání přenosu pohlavních nemocí
 - Brání početí
 - Jsou to vitamínové doplňky
 - Zastavení menstruace

Příloha B: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas rodičů

Vážení rodiče,

mé jméno je Tereza Šejvlová a jsem studentkou 3. ročníku Fakulty zdravotnických studií Univerzity Pardubice.

Po domluvě s vedením základní školy bych chtěla požádat vaše dítě o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma „Sexuální výchova na 2.stupni základních škol“. Dotazník je zcela anonymní, dobrovolný a informace z něj budou použity pouze k tvorbě bakalářské práce. V případě dotazů se na mě můžete obrátit na e-mailové adrese st63675@upce.cz

Děkuji za vaši ochotu a spolupráci.

S pozdravem,

Tereza Šejvlová

Studentka 3. ročníku oboru Všeobecné ošetřovatelství na FZS UPCE.

.....
NÁVRATKA

**Souhlasím, aby se můj syn/má dcera navštěvující třídu
.....**

**Zúčastnil/a dotazníkového šetření k bakalářské práci studentky FZS UPCE na téma
„Sexuální výchovy na 2.stupni základních škol“.**

Datum.....

Podpis rodiče